
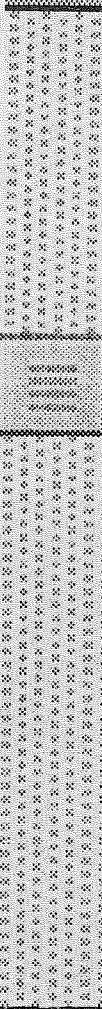

-
-
- **COMMUNICATIE IS MINSTENS ZO BELANGRIJK ALS INFORMATIE**
  - **IN EEN DIGITALE STAD MOET EEN IEDER ZIJN EIGEN STRAAT KUNNEN BOUWEN**
  - **HET WERKEN MET TV ZOU EEN UITKOMST ZIJN, WANT ZO ZIJN MEER MENSEN TE BEREIKEN**
  - **DE PTT IS OOK NIET VERANTWOORDELIJK VOOR DE INHOUD VAN POST EN TELEFOONGESPREEKEN VAN DE KLANTEN**
  - **DE DIGITALE STAD IS JUIST OPGEZET OM HET INTERNET MINDER ELITAIR TE MAKEN**
  - **ELKE BURGER WORDT ZIJN EIGEN BELEIDSAMBTENAAR**
  - **DIGITALE STEDEN CREËREN EEN NIEUWE MARKT**
  - **IK VIND AL DIE ONTWIKKELINGEN EEN VERRIJKING VOOR DE DEMOCRATIE**
  - **OVER VIJF JAAR IS EEN DIGITALE STAD MIS-SCHIEEN NET ZO GEWOON ALS DE TELEFOON**
  - **IS EEN DIGITALE STAD EEN DEEL VAN DE INFRA-STRUCTUUR, GEFINANCIERD UIT BELASTINGEN?**
  - **IEDEREEN MOET ZOWEL INFORMATIE KUNNEN VRAGEN ALS AANBIEDEN**
  - **DE INDUSTRIE VERMORZELT DE KLEINE PIONIERS.**
  - **DE ONTWIKKELING MOET VAN ONDEROP KOMEN**
  - **JE BENT EEN MAAND WE UIT NEDERLAND EN ALS JE TERUGKOMT ZIJN ER VIJF NIEUWE DIGITALE STEDEN**
  - **HET GAAT OM EEN PUBLIEK DO-MEIN; EEN OPENBARE RUIMTE**
-
-

STRATEGISCHE CONFERENTIE DIGITALE STEDEN

1 FEBRUARI 1995
IN HET MINISTERIE VAN ECONO-
MISCHE ZAKEN IN DEN HAAG

TUSSEN AMBTENAREN ANARCHISTEN EN KOOPLUI EEN VERSLAG

REDAKTIE: MARTINE BRINKHUIS, NIESCO
DUBBELBOER, JOOST FLINT, STEVEN LENOS
DE DIGITALE STAD
AMSTERDAM 1995

**STRATEGISCHE
CONFERENTIE
DIGITALE
STEDEN**

1 FEBRUARI 1995
IN HET MINISTERIE VAN ECONO-
MISCHE ZAKEN IN DEN HAAG

**TUSSEN
AMBTENAREN
ANARCHISTEN
EN KOOPLUI
EEN VERSLAG**

REDAKTIE: MARTINE BRINKHUIS, NIESCO
DUBBELBOER, JOOST FLINT, STEVEN LENOS

**DE DIGITALE STAD
AMSTERDAM 1995**

De Digitale Stad Amsterdam
e-mail dds@dds.nl
<http://www.dds.nl>
prins hendrikkade 193-A
1011 td amsterdam
020-625.9745

I N H O U D S O P G A V E

INLEIDING 4

niesco dubbelboer

ALGEMEEN 6

marianne van den boomen

TRIAS TELEMATICA 20

jos vernooij

FINANCIERINGSMODELLEN 33

ineke kersten

SAMENWERKINGSCONCEPTEN 40

linda huisman

MODERNE OVERHEID 50

marije van oostendorp

MAATSCHAPPELIJKE PARTNERS 60

gloria wantzing

DE SPELREGELS 68

kitty jonk

INLEIDING VERSLAG

Op 1 februari 1995 vond voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis een conferentie plaats, die tot onderwerp het fenomeen van 'digitale steden' had. De conferentie vond plaats in de sjeike en ruime ambiance van het ministerie van Economische Zaken aan de Bezuidenhoutseweg. Zelden zal er in het ministerie een bonter gezelschap mensen verzameld zijn geweest. Zij bogen zich over de vragen wat het nut is van een digitale stad, wie er de verantwoordelijkheid voor draagt, welke ondersteuning vanuit welke maatschappelijke sectoren er verwacht mag worden en voor wie het uiteindelijk bedoeld is en wat de consequenties er van zijn.

In het navolgende verslag vindt u de verschillende meningen die naar voren zijn gebracht, waarbij de invalshoeken dezelfde diversiteit vertonen als de samenstelling van het gezelschap.

Ondernemers, adviseurs, kunstenaars, politici van landelijke en lokale snit, digitale stedenbouwers en hackers, ambtenaren en wetenschappers, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, allen hebben in de

zes werkgroepen en de plenaire bijeenkomsten hun steentjes bijgedragen.

De organisatoren van de strategische conferentie 'Digitale Steden' danken in de eerste plaats het Ministerie van Economische Zaken voor de gastvrijheid en de afdeling Technologiebeleid voor de realisatie van het geheel.

In de tweede plaats gaat onze erkentelijkheid uit naar de deelnemers, die de dag tot een interessante hebben gemaakt. En in de derde plaats gaat onze dank uit naar de mensen die uit het niets en met weinig middelen concreet gestalte hebben gegeven aan de toekomst, door digitale steden, regio's of dorpen op te richten. Zonder deze pioniers en hun inventiviteit, inzet en tijd zou de digitale ruimte niet zo ver en boeiend ontgonnen zijn.

Als laatste danken we de dagvoorzitter professor Jens Arnbak, de inleiders, de werkgroepvoorzitters, de aftrappers en de notulisten van de werkgroepen.

Niesco Dubbelboer,
coördinator conferentie.
De Digitale Stad
juli 1995

TUSSEN AMBTENAREN ANARCHISTEN EN KOOPLUI

Economische zaken en digitale zaken

TUSSEN AMBTENAREN, ANARCHISTEN EN KOOPLUI

*Een verslag van de Strategische Conferentie Digitale Steden,
1 februari 1995 door Marianne van den Boomen*

Waar gaat het nu precies over, zo'n strategische conferentie over digitale steden in het hart van het ministerie van Economische Zaken. Gaat het hier over de kloof tussen de digitale modemvoorhoede en de teletext-videomassa? De kloof tussen burger en politiek? De kloof tussen hacker en ambtenaar? Of gaat het toch gewoon over het gat in de markt?

Wellicht was het veelzeggend dat een en ander plaatsvond in de hal van het ministerie van Economische Zaken, een hal die zich niks gelegen liet liggen aan de plafonds van de andere zes verdiepingen. Dat waren vanuit de hal gezien slechts galerijen met kamers waar andere ambtenaren onverstoorbaar hun kafkaeske werk deden. Deze hal was een virtuele ruimte in het hart van Economische Zaken.

Minister **Wijers** realiseerde zich dat heel goed: 'Hier staan wij, met één been in de drassige grond en één been in de virtual reality.' Wij, dat zijn gelovigen en sceptici van de digitale snelweg, beginners en gevorderden, mensen uit maatschappelijke organisaties, uit het bedrijfsleven, uit de overheid en uit alle hybride tussenvormen die de gaten daartussen opvullen. Hackers (nou ja, een paar, herkenbaar aan hun truien en vesten) en ambtenaren. Mannen en vrouwen (circa vijftien procent van de 250 aanwezigen - vergelijkbaar met het percentage vrouwen op het Internet en in De Digitale Stad). En de drassige grond verwees zowel naar de actualiteit van de penibele situatie rond de rivierdijken als naar de historische gebeurtenis van het gigantische hackerskamp in de Flevopolder, zo'n anderhalf jaar geleden. Want daar staken voor

het eerst techneuten en maatschappelijke organisaties de koppen bij mekaar en dat was min of meer de bakermat van het idee van De Digitale Stad. Nee, er was toen nog geen *Handboek Digitale Steden* - dat vandaag zou worden aangeboden opdat de rest van Nederland ook 'on-line' kon gaan op een politiek correcte manier - men is gewoon begonnen, zonder blauwdruk, met een paar vage ideeën over de kloof tussen burger en politiek, openbaarheid van informatie en de behoefte aan communicatie tussen burgers onderling.

'KIJK, BURGEMEESTER, NIKS VOOR U?'

En nu, februari 1995, bestaat de Digitale Stad een jaar, met meer dan honderduizend bezoekers per maand - en dat is zelfs in vergelijking met de al jaren bestaande Amerikaanse Freenets erg veel. En inmiddels moeten we spreken van De Digitale Stad Amsterdam, want er zijn minstens zes andere digitale steden in een meer of minder vergevorderd stadium van oprichting: Utrecht (die het maar gelijk aanpakt als Digitale Regio), Den Haag, Eindhoven, Groningen, Twente (ook al een regio) en Rotterdam (althans, verdient die de naam Digitale Stad wel? Die kwestie zou op de conferentie nog voor de nodige verwarring zorgen.)

En ook de overheid begint zich zo langzamerhand te realiseren dat er iets gaande is, al weet men niet precies wat. Intussen gebeurt er wel het een en ander. Neem die ene enthousiaste gemeente-ambtenaar in Lopik ('het eerste Digitale Dorp, in de Digitale Regio Utrecht') die net twee weken een eigen Internet-aansluiting had, geheel gegrepen was en zijn kans schoon zag toen zijn collega van de afdeling Automatisering & Informatisering een weekje op vakantie was: 'Kijk, burgemeester, uw collega Patijn staat met zijn portret op het Web. Niks voor u?' Lopik was binnen de kortste keren on-line.

Digitale ijdelheid en image-building spelen zeker een rol, maar vaker neemt het enthousiasme van de overheid de vorm aan van de klassieke beleidsmakerstaal: 'informatiestromen beter richten', 'klantgerichte dienstverlening' en 'de één-loketbenadering'.

Minister Wijers opende met die woorden trots de EZ-winkel in de Digitale Stad, al moest hij toegeven dat er nog weinig 'meerwaarde' was in vergelijking met videotext. Maar dat zou allemaal nog komen: echte communicatie met burgers en bedrijven, echt tweerichtingsverkeer.

DIGITALE GOUDEN EEUW

Het zou allemaal nog komen - dat was eigenlijk de algemene rode draad van de dag, van de lezingen, van de werkgroepen, van de wandelgangen. Volgens **Tom Grundner**, een van de *founding fathers* van de Amerikaanse Freenets (zeg maar: *digital cities*) was er wat dat betreft een grote toekomst voor Nederland weggelegd: vanwege de kleinschaligheid alhier en Neerlands 'historische verbondenheid met informatie' (hij doelde op de handelsgeest: in de Gouden Eeuw moest de VOC immers wel goed weten waar ter wereld wat te halen viel) kon Nederland binnen de kortste keren een *leadership position* innemen als het ging om digitale-steden-netwerken. **Bert Mulder**, van consultancy-bureau VOTA, wees er later op dat Nederland bovendien de grootste PC-dichtheid ter wereld had en ook nog eens een hoge acceptatiegraad van nieuwe technologie, dus dat zat hier wel goed.

In de VS zijn er nu 45 Freenets, plus 30 Freenets in oprichting, maar Nederland zou al 'klaar' zijn met 23 strategisch gelokaliseerde inbelpunten - dan kan iedereen tegen lokaal tarief modemen naar de dichtstbijzijnde digitale stad, en van daaruit wellicht verder het Internet op.

HET HOOFD IN DE VIRTUELE WOLKEN

Maar waarom moet iedereen dat eigenlijk zo nodig? Het werd die dag herhaaldelijk opgemerkt: zo gauw het toverwoord Internet valt, verdwijnen vele hoofden acuut in de virtuele wolken. Internet en netwerkcommunicatie als de Haarlemmer olie voor allerhande hedendaagse kwalen: vervreemding, de kloof tussen bur-

ger en politiek, de ongeïnformeerdeheid, de bureaucratie van kastje naar de muur, het pr-probleem van de overheid, de opvoeding tot mondige burger, vliegwielen van de democratie en de burgerrechten...

Nu valt er inderdaad heel wat te verbeteren aan de informatieverstrekking van de overheid, en natuurlijk is het handig dat er bijvoorbeeld een belastingkantoor aanwezig is in De Digitale Stad waar je terecht kunt met die vreselijke inkomstenbelastingformulieren, maar de praktijk van één jaar Digitale Stad leert dat de gebruikers, de digitale burgers, vooral uit zijn op onderlinge communicatie: e-mail, discussiegroepen, berichtengebieden, hobbygroepen, digitale cafés. Hoewel kunst en cultuur, poëzie en literatuur daarbij ook goed vertegenwoordigd zijn, is de communicatie zeker niet altijd even hoogstaand.

Caroline Nevejan, van Paradiso en de Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media, verhaalde geestig van haar digitale lotgevallen vanaf de tijd dat modems nog een soort zuignappen waren waarin je de telefoonhoorn moest leggen (zo'n jaar of acht geleden) via het 'assci-getto' (alleen tekst, uit het pre-Web-tijdperk - dat is van zo'n half jaar geleden) tot de multimediale totale bevrediging van alle zintuigen (ergens in de toekomst). Sommige dingen veranderen echter heel langzaam of misschien wel nooit - de aller-eerste boodschap die zij via het zuignapmodem vernam was: 'Shirley heeft nieuwe schoenen gekocht!' En in de hedendaagse digitale cafés (de IRC-kanalen op Internet, waar je met velen tegelijk via je tekstschermbabbelt) vond zij het niveau niet veel beter: 'Had de gemiddelde gebruiker maar de verbeeldingskracht van een tienjarige of de wijsheid van een zestigjarige, maar nee, ik zie slechts gefrustreerde pubers.' Ze pleitte voor werkelijk *vitale* informatie: noodzakelijk, vol levenskracht, kleur en dynamiek.

VOORTDURENDE STAAT VAN VERBOUWING

En dat is natuurlijk ook precies wat al die digitale steden willen bieden: vitale informatie en communicatie voor het gewone publiek. Dat impliceert een aantal dingen:

- een lage drempel (qua kosten voor de gebruiker en qua gebruikersvriendelijkheid van het systeem);
- een pluriform informatie-aanbod van zowel overheid, officiële instanties, maatschappelijke organisaties en bewegingen, kunst- en cultuurorganisaties, individueel initiatief, commerciële ondernemingen (eventueel; dit is een heikele kwestie) - zonder overheersing van een van de elementen;
- principieel tweerichtingsverkeer, of beter gezegd: *many to many*-communicatie, geen passieve database (zoals b.v. teletekst) maar interactieve communicatie met discussies en reacties over en weer.

Het *Handboek Digitale Steden* biedt een soort handleiding (ideologisch, organisatorisch en financieel) om tot deze drie dingen te komen, en hoewel het handboek er nog maar net is, werken vrijwel alle digitale steden met die uitgangspunten. **Joost Flint**, een van de oprichters van De Digitale Stad Amsterdam en mede-auteur van het Handboek, zette op een rijtje hoe ver de diverse initiatieven waren. Sommige zijn al 'in de lucht' (Eindhoven, Utrecht, Rotterdam, Den Haag) maar dat betekent niet dat de drie principes reeds overal zijn gerealiseerd - zo heeft bijvoorbeeld Utrecht nog geen mogelijkheid voor e-mail. Maar dat komt allemaal nog - afgezien van het feit dat een digitale stad natuurlijk nooit af is; ook Amsterdam is in een voortdurende staat van verbouwing, en dat zal wel zo blijven ook. Rotterdam verdiende volgens Flint eigenlijk de naam Digitale Stad niet, omdat vooralsnog niets er op wees dat er iets zou gebeuren aan het gebrek aan interactiviteit (tijdens de 'zeepkistensessie' later op de dag zou een mevrouw uit het Rotterdamse dat overigens bestrijden).

IN ONDERHANDELING

Hoe dan ook zijn alle digitale steden, ook de Amsterdamse, voortdurend 'in gesprek' of 'in onderhandeling' met mogelijke partners, sponsors of subsidiegevers, zo bleek tijdens de diverse presentaties. En ze zoeken het overal: Kamers van Koophandel, de

plaatselijke gloeilampenfabriek, Hogescholen voor de Kunsten, de gemeente, belastingdiensten, Uitbureaus, Rijkswaterstaat, diverse ministeries, de PTT, uitgevers, Gouden Gids etcetera etcetera. Een digitale stad uit de grond trekken, dat is niet zozeer kabels en modems en computers verbinden, maar coalities aangaan met de meest uiteenlopende partners. Dat is een kwestie van een lange adem en een goede tongriem, maar opvallend vaak ook van een toevallige enthousiasteling: in Eindhoven die begeesterde journalist die zijn artikelen uit de krant direct op de digitale stad zet, in Groningen die enthousiaste gemeenteambtenaar en die D66'er.

Maar op enthousiasme alleen kunnen de bits en bytes niet circuleren; een digitale stad kost nu eenmaal geld. Veel geld - een investering van zo'n twee ton aan apparatuur plus zo'n zes ton per jaar als je met een paar betaalde krachten het systeembeheer en de helpdesk wil runnen; met alleen vrijwilligers ook nog altijd zo'n drie ton per jaar. Vooralsnog draait alleen De Digitale Stad Amsterdam met een paar betaalde krachten, en ook voor Amsterdam loopt de subsidie en niet te vergeten de personele band met politiek-cultureel centrum De Balie af.

Nee, digitale steden zijn geen 'technologie op zoek naar een probleem', zoals minister Wijers retorisch vroeg (om die vraag trouwens ook direct ontkennend te beantwoorden), maar een sociale technologie op zoek naar geld en een infrastructuur.

MEELIFTEN OP DE DIGITALE SNELWEG

Tom Grundner vertelde dat de situatie in Amerika wat dat betreft deels hetzelfde is. Al Gore's hartstochtelijke oproepen om *nation wide* de schouders te zetten onder de *digital superhighway* vormen een prelude op de terugtrekking van het Amerikaanse overheidsgeld dat tot nu toe voor een groot deel Internet draaiend houdt. Dat gaat vooral via universiteiten en onderzoekscentra, maar het idee is dat het nu tijd is voor de markt en de commercie om in te stappen. Anarchistisch meeliften op de digitale snelweg zal dus steeds moeilijker worden. En Freenets en digitale steden

vormen in feite een mix tussen anarchistisch en ambtelijk verkeer, en staan nu voor de vraag hoe en in welke mate de commercie daar een plek in moet krijgen.

Niettemin zijn er ook grote verschillen tussen de Amerikaanse en de Nederlandse politieke cultuur van de digitale *grass roots*-organisaties. Qua vrijwilligerscultuur: terwijl het in de Verenigde Staten heel gebruikelijk is voor pakweg een advocaat om in zijn avonduren vrijwilligerswerk te doen voor bijvoorbeeld een Freenet, is de Nederlandse vrijwilliger vaak fulltime in touw - niet zelden in de hoop daar ooit een betaalde baan uit te peuren. De Freenets zijn ook minder afkerig van het vragen van toegangsgeld van de individuele burger, of dat nu gaat om een klein bedrag voor een algemene aansluiting, een maandelijkse contributie, of een 'vanity-fee' waarmee je je cryptisch genummerde e-mailadres kan laten omzetten in een helder alfabetisch adres. Daarnaast hebben de Amerikaanse politiek-culturele bewegingen van oudsher een traditie van *fund raising*, donaties en sponsoring, terwijl de Nederlandse zich meer kenmerken door verzorgingsstaat- en subsidie-aanvraagreflexen. De Amerikaanse telefooninfrastructuur leent zich daar ook voor: de *local bell company* zorgt in de regel voor gratis huurlijnen voor de Freenets - die telefoonmaatschappijen spinnen immers garen bij het toegenomen telefoonverkeer. Zo'n situatie is in Nederland vooralsnog ondenkbaar. ('Tja', zei iemand van de PTT later, 'wij kunnen slechts opereren binnen de ruimte die de nationale en Europese regelgeving ons biedt.' Maar de zwarte piet werd direct teruggespeeld: volgens een Europees rapport zijn de huurlijnen van de Nederlandse PTT een factor tien te duur..)

Toch moeten ook de Freenets zich beraden op hun toekomst. Immers, niemand weet wat de commercialisering van het Internet precies gaat inhouden: grote bedrijven als IBM en Microsoft die eigen Internet-plekken gaan beheren en steeds beeldbepalender worden voor het Net? Steeds meer fraai vormgegeven, gebruikersvriendelijke maar dure publieke netwerkdiensten als America On Line en CompuServe? Digitale Steden die vergeven zijn van de reclame en de sponsorlogo's? Individuele betaling naar gebruik, zo ongeveer als de telefoontikken?

WINKELCENTRA OP HET INTERNET

Sommigen beginnen maar gewoon alvast. Walter de Brouwer, 'Web-master' van het Belgische tijdschrift Wave en uitbater van Riverland Networks - een soort digitaal winkelcentrum - liet in de pauzesessies zien wat digitaal ondernemen op het Internet op dit moment inhoudt. Riverland is een Web-server (een systeem dat 'Web-pagina's' op het Internet ter beschikking stelt: pagina's met plaatjes, tekst en soms geluid, die via hyperlinks door te klikken zijn naar andere ermee verbonden pagina's) en verhuurt 'Web-winkelruimte' aan grote bedrijven en organisaties. Klanten tot nu toe zijn EMI (de platenmaatschappij), de RAI (congrescentrum) en de eigen tijdschriften als Wave; onderhandelingen zijn gaande met BSO (automatisering), Artsen Zonder Grenzen, Sun (computersystemen) etc.

Zo'n klant betaalt vijftigduizend gulden per jaar voor een eigen Web-toko. Voor dat bedrag levert Riverland ondersteuning met hardware, software en creativiteit, dat wil zeggen de specifieke vormgeving van de Web-pagina's. Vooral van dat laatste zal Riverland het moeten hebben, want iedereen met een Internet-account (groot bedrijf of individu, dat maakt niet uit) kan immers eigen Web-pagina's op het Net zetten, en voor vijftigduizend gulden per jaar kan een bedrijf ook wel iemand vrijstellen om de eigen Web-site te onderhouden en uit te bouwen. De truc van zo'n winkelcentrum is natuurlijk dat de bedrijven bij elkaar zitten en - als ze aantrekkelijk materiaal te bieden hebben - veel meer verkeer genereren dan wanneer ze ergens op een uithoek van het Internet zitten.

Niet iedereen geloofde in dit gat in de markt: 'handel in gebakken virtuele lucht', klonk het achterin het zaaltje. De verleiding tot zelfwerkzaamheid is immers groot in het World Wide Web - de techniek is eenvoudig - en daar zullen ook (of juist) calculerende bedrijven vroeg of laat achterkomen. En juist omdat het navigeren over het Web werkt met hyperlinks naar andere aangekoppelde informatie, wordt de directe omgeving veel minder belangrijk: het gaat er vooral om dat jouw informatie in de juiste indexen is opgenomen (de Global Network Navigator bijvoor-

beeld) en de juiste hyperlinks heeft naar inhoudelijk aanpalende informatie. Daarmee wordt niet alleen het beheer van bepaalde Internet-lokaties en hun directe omgeving een politiek-economische kwestie, maar vooral het beheer van indexen en hyperlinks.

ONEIGENLIJKE CONCURRENTIE

Ook digitale steden zullen zich over dit soort zaken moeten beraaden, aangezien zij in hun jacht op financiering overwegen om ook commerciële winkelruimte te verhuren. Maar omdat zij deels ook op overheidssteun draaien en een openbare-nutsfunctie hebben, kan al gauw het woord 'oneigenlijke concurrentie' vallen.

Dat woord viel dan ook prompt tijdens de middagwerkgroep over **financieringsmodellen**, waar digitale-stedenbouwers, ambtenaren van verschillende ministeries en gemeenten, mensen van organisatieadviesbureaus, kleine en grote bedrijven (telecommunicatie, computers, Internet-providers) met elkaar in de clinch gingen. Kees Schalken, medeauteur van het *Handboek Digitale Steden*, pleitte voor een fatsoenlijke structurele bijdrage van de overheid in de financiering van digitale steden, zeker in de beginfase. Christine Karman van BSO/Origin zag meer in dienstverlening aan het bedrijfsleven: het aanbieden van expertise en commerciële plekken aan het midden- en kleinbedrijf, die je aantrekt door een drukbezochte hot spot van je digitale stad te maken met allerlei informatie.

Oneigenlijke concurrentie? Inderdaad is het wat zuur als je zelf een onderneming hebt als xx-LINK Internet Services dat het midden- en kleinbedrijf op het Net probeert te krijgen, en een of andere digitale stad - lopend op dienstweigeraars, idealisten en wat overheidssubsidie - gaat vergelijkbaar commercieel werken, maar wel onder de prijs. De mensen van de kersverse Digitale Regio Utrecht waren het daar niet mee eens: 'Wij zien onszelf meer als een soort grondbedrijf dat op basis van een bestemmingsplan vierkante megabytes uitgeeft. Een deel aan publieke functies, een deel aan sportclubs en belangenbehartigingsorganisaties, en een deel aan commerciële projectontwikkelaars die daar

dan bijvoorbeeld winkelcentra en dergelijke op zetten.' De mevrouw van XX-Link sputterde: 'Grondbedrijf? De gemeente heeft een grondbedrijf, maar het Internet is meer de prairie, het Wilde Westen!'

Niettemin hebben digitale steden de neiging om vooral tegen de gemeente aan te schurken. De Digitale Stad Eindhoven gaat ervan uit dat ze over vijf jaar geen stichting meer zijn, maar 'gewoon de afdeling Digitale Zaken van de gemeente'. Toch kan de grens tussen publieke functie en commercieel beheer dun worden, zoals iemand van BSO aangaf: 'Op een gegeven moment zeg je als digitale stad tegen de gemeente: ho even, dit zien wij niet meer als subsidie maar als *service charge*, als betaling voor onze diensten.' Immers, de gemeente plukt er verschillende vruchten van: stimulering lokale economie, openbaarheid bestuurlijke activiteiten, verlegging van administratieve handelingen naar de burgers zelf en imagoverbetering.

Een meneer van IBM vond überhaupt dat digitale steden eens 'uit die liefdewerk-oud-papier-sponsorsfeer' moesten komen: 'Jullie moeten niet bij mij komen met de vraag: waarom sponsort u ons niet - kom maar bij mij met een aanbod, maak duidelijk dat ik er wat aan heb.' Zo'n zakelijke vertaling valt echter niet altijd mee; volgens mensen van de Digitale Regio Utrecht was het bijvoorbeeld onmogelijk om een zogeheten *business-plan* voor een banklening te maken, 'bits en bytes lenen zich daar nu eenmaal niet voor, het is luchthandel'. De heren van BSO en IBM geloofden er niets van, misschien was dat twee jaar geleden nog het geval, maar inmiddels toch niet meer?

Toch was iedereen het erover eens dat een digitale stad een gemengde politieke economie moest hebben, al was het zaak de openbare-nutsfunctie en het commerciële deel goed gescheiden te houden.

De middagsessie van deze werkgroep richtte zich meer op de invulling en infrastructuur van de openbare-nutsfunctie; een discussie die in De Digitale Stad Amsterdam on-line zal worden voor-gezet in de discussiegroep Technopolis.

HET VIDEORECORDERPROLETARIAAT

Frappant genoeg neigde men in de werkgroep over de **moderne overheid** juist naar een pleidooi voor een minder sterke waterscheiding tussen het publieke en het private domein, het overheids- en het marktdomein. Met name professor Arnbak, de voorzitter van de commissie die het Nationale Actieplan Informatie-infrastructuur heeft uitgebracht, pleitte hiervoor. Was het omdat hier vooral vertegenwoordigers van de diverse overheden bijeen waren? Is de 'moderne overheid' gebaat bij een mix, en het bedrijfsleven bij een sterke scheiding?

De grote klacht over de overheid c.q. politici in De Digitale Stad Amsterdam is bekend: de digitale overheid bestaat uit passief te raadplegen beleidsinformatie, wat ontsloten databanken en tegenwoordig op het Web de pasfoto's van onze volksvertegenwoordigers. Niks tweerichtingsverkeer, niks interactie. Nu zou je als ambtenaar of politicus ook wel gek zijn om je te mengen in de discussiegroepen; iedereen zeurt je natuurlijk aan je kop over wat je fout doet en voor je het weet heb je je laten verleiden tot uitspraken waar je je toch niet aan kunt houden of tot een *flame-war* (digitale scheldpartij) met je kiezers of klanten. Reineke van Meerten van de gemeente Amsterdam formuleerde het wat parlementarischer: 'Er is een probleem met mijn hiërarchische ambtelijke status als ik zou gaan deelnemen aan digitale openbare discussies. En politici raken wat geïrriteerd over de ongeorganiseerde oppositie die ze daar tegenkomen.'

Pieter Tops van de Katholieke Universiteit Brabant zei vrolijk dat op het Net iedere burger zijn eigen beleidsambtenaar en zijn eigen raadslid zou worden, maar dat ging er niet in bij de wethouder uit Groningen: 'Zo'n digitale stad bereikt toch alleen maar dezelfde groep mondige burgers die de overheid toch al bereikt en de groepen die toch al lobbyen voor hun belangen. Wat te doen met klassieke afhakers, die meer met Teletext en videorecorders hebben dan met een modem?'

Er zijn wel digitale voorposten te verzinnen, projecten om specifieke groepen als scholieren of ouderen binnen te halen, maar de ervaringen in De Digitale Stad Amsterdam leren dat daar veel

extra ondersteuning bij komt kijken. Digitaal Den Haag zag wel wat in een discussiegebied over 'corruptie bij woningbeheer', om de hardnekkige geruchten daarover eens te inventariseren.

Hoe dan ook is het duidelijk dat een nieuw communicatiemedium erbij niet alle problemen oplost, maar de vraag wat nu het probleem is, wordt als een hete aardappel heen en weer geschoven: 'Jullie denken te veel vanuit de techniek, vanuit het medium en te weinig vanuit de beleidsproblemen' versus 'Jullie denken alleen maar in doelgroepen bereiken en informatie-overdracht, niet over werkelijke communicatie en interactie.'

Pas toen Bert Mulder van adviesbureau VOTA opmerkte dat 'het transparant maken van alle bureaucratische processen en afwijgingen bij de gemiddelde burger zou leiden tot een grote opwaardering en erkenning van politiek als vak', begonnen er wat oogjes te glimmen bij diverse overheidsfunctionarissen.

ZEEPKISTBORREL

Terwijl de borrel reeds was begonnen, konden er op een soort zeepkisten wat conclusies worden getrokken. Men kon roepen, en deed dat ook.

Mevrouw Veltkamp uit Rotterdam verdedigde zich: Rotterdam heeft elektronisch enquêtes gehouden, biedt teleshopdiensten aan en is wel degelijk bezig samen met maatschappelijke organisaties een digitale stad op te bouwen. Of dat misverstand dat Rotterdam geen echte digitale stad is eens uit de wereld kan. Tja, of bedoelden de Handboekschrijvers misschien toch iets anders met het criterium 'interactief tweerichtingsverkeer'?

Professor Arnbak, de alerte dagvoorzitter, wierp nog enkele brandende kwesties op: is een digitale stad nu zuiver publiek domein of een sandwich van privaat en publiek? Steven Lenos van de Digitale Burgerbeweging Nederland (DN.NL) was stellig: een mix natuurlijk, een digitale stad is een proeftuin voor wat samenleven kan zijn en dat bestaat uit overheid en commercie, met als crux enthousiaste mensen uit maatschappelijke organisaties.

Maar, hield Arnbak aan, van wie is precies wat? In een echte stad

heb je ook stamkroegen, besloten clubs en openbare gelegenheden, dat vereist een verschillend beheer. Meneer Prins van het Rotterdams Dagblad riep door de microfoon dat hij helemaal geen spanning ervoer tussen het private en het publieke domein. Hij zei er echter niet bij wat dat betekende; zet hij soms elke dag gratis en voor niks zijn krant op het Net?

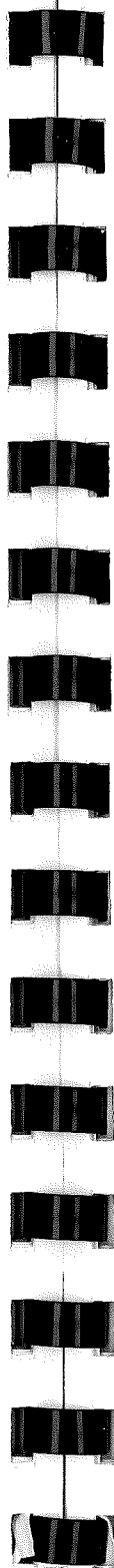
In elk geval moest 'de politiek' dat wel doen, volgens Marcel Bullinga van DB.NL, 'alles op het Net zetten, totale openbaarheid, toegang voor iedereen'. Want dat werkt als 'vliegwieltje' voor zo'n beetje alles: de economie, de efficiënte overheid, de mondige burger, de democratie. Die Marcel toch.

En de toekomst? Volgens meneer Van Till, van organisatie-adviesbureau Stratix, wist je eigenlijk toch nooit waar dit allemaal naar toe zou gaan. Hij vergeleek het Internet en de opkomst van digitale steden met de hersens van een baby: die zijn niet direct klaar na de geboorte; pas na zeven weken worden de verbindingen tussen de hersencellen gelegd, en dat is zo ongeveer de fase waar we nu in zitten. Verbindingen leggen, zonder dat je precies weet waartoe.

Marleen Stikker, van De Balie en De Digitale Stad Amsterdam, wist echter best waartoe al die verbindingen moesten leiden. Ze hoopte dat er binnen afzienbare tijd een dekkend netwerk van 23 digitale regio's zou liggen. Dat kost pakweg 23 miljoen, en dat zou je kunnen financieren door een verdeelsleutel te hanteren van 30 procent overheid, 30 procent bedrijfsleven, 30 procent maatschappelijke organisaties en 10 procent individuele burgers. Of een andere sleutel, maar dit zijn in elk geval de partners die moeten samenwerken, die de verbindingen op alle fronten moeten leggen.

En vandaag, zo besloot prof. Arnbak plechtig, 'is het momentum gecreëerd om in gesprek te komen met elkaar.'

WERK GROEP 1 TRIAS TELE MATICA

WERKGROEP 1: TRIAS TELEMATICA

Voorzitter: Marleen Stikker, De Digitale Stad
Aftrappers: Johannes van Veen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Paul de Graaf, Verbond van Nederlandse Ondernemers

Inleiding door de voorzitter

De Digitale Stad is opgezet en ontwikkeld door mensen die de mogelijkheden van het elektronische berichtenverkeer onderzochten en uitbreidden tot een concept dat voor velen toegankelijk is. We vonden onze inspiratie en eerste modellen in de Verenigde Staten, waar de Freenets ontstonden. Met deze Freenets kan iedereen met een computer en een modem informatie uitwisselen en toegang krijgen tot bijna alle elektronische bestanden via het Internet. In de Verenigde Staten zetten de Freenets zich af tegen de invloed van de overheid en van het bedrijfsleven. Tijdens deze conferentie zoeken we naar een concept waarbij de drie spelers op het digitale veld - de gebruikers, de overheid en het bedrijfsleven - elkaar niet als concurrenten of vijanden zien, maar elk een eigen rol kunnen spelen.

DE AFTRAPPERS

Johannes van Veen

Je bent een maand weg naar Nieuw Zeeland en als je terug komt zijn er naast Amsterdam vijf nieuwe digitale steden bijgekomen: Eindhoven, Groningen, de Regio Utrecht, Rotterdam en Twente.

Digitale steden brengen nieuwe omgangsvormen tussen de burger en de gemeentelijke overheid, zoals telebankieren nieuwe omgangsvormen tussen de klant en zijn bank bracht. Maar de digitale stad is nog lang niet de laagdrempelige voorziening die het moet worden: te weinig mensen hebben een pc met een modem. Toch is het elitaire er wel af.

Gemeenten hebben op drie manieren te maken met digitale informatie:

- a. ze verstrekken informatie aan de inwoners, zoals onroerend goed gegevens;
- b. zij kunnen met de burgers communiceren over het gemeentelijk

- beleid, bijvoorbeeld in discussies over bestemmingsplannen;
- c. zij sturen informatie aan diverse instanties, zoals bevolkingsgegevens aan het C.B.S.

De digitale stad kan op de eerste twee gebieden voor gemeenten en hun burgers van belang zijn, voor de derde gemeentelijke taak zijn andere systemen sneller en geschikter.

De gemeenten staan nu voor de vraag: Nemen we deel aan de experimenten met de digitale stad of kijken we de kat nog even uit de boom? Als ze mee willen doen, kunnen ze hun bijdrage beperkt houden door alleen een 'stadshuis' huren in hun digitale stad - als een van de hopelijk vele huurders. Als ze meer willen doen, kunnen ze als (mede)initiatiefnemer en subsidiegever van het gehele project optreden. Waarschijnlijk zal de betrokkenheid van de meeste gemeenten daar ergens tussenin liggen.

Paul de Graaf

Of een digitale stad voor de kleine en middelgrote ondernemers van belang is, weet ik niet. De hele infrastructuur daarvoor ligt er in Nederland wel, het land is behoorlijk bekabeld door de PTT en de kabeltelevisie. Ook de ondernemers zijn er klaar voor.

Een ondernemer heeft altijd al een netwerk om zijn bedrijf heen gehad: van de veiling, andere leveranciers en vervoerders tot de klanten en de drukkers van zijn reclamemateriaal.

Vanaf 1985 kwam de ondernemer langzaam terecht in een digitaal netwerk. Hij begon met een PC - daarbij geadviseerd door zijn neefje - en bouwde langzaam zijn digitaal netwerk uit: de veiling, de leveranciers en de boekhouder werden er op aangesloten. De laatste tijd verlokken sommige zakenrelaties de bedrijven hun informatie digitaal aan te leveren: een rijkschoolhouder gaf vroeger per fax de gegevens van elke examenkandidaat apart aan het C.B.R. door, maar moet nu zijn gegevens gebundeld per computer doorgeven. En tenslotte hebben kranten en vakbladen hem erop voorbereid dat Internet en de digitale snelweg er echt aankomen.

Er zit nog één zwakke schakel in dit systeem: het neefje als informatieadviseur kan het niet meer aan, want een ondernemer kan zich geen verkeerd advies veroorloven. Professionele automatiseringsadviseurs zijn met hun rekeningen van f 500,- per dagdeel veel te duur. De voorlichters van de middenstandsorganisaties zullen zich dus snel moeten bijscholen op

het digitale terrein om hun ondernemers te begeleiden naar verbeterde bedrijfsvoering.

Een digitale stad kan voor de ondernemers het hart van een intensief netwerk zijn. Wanneer Cap-Volmac en de zijnen een digitale stad serieus nemen, kan niemand er om heen. We zullen dan een stap verder zijn dan Frankrijk acht jaar geleden met de invoering van minitel.

DE EERSTE DISCUSSIE

DE GEMEENTE OP DE TWESPRONG

Van Dijk (Universiteit van Utrecht) Gemeenten zitten met een groter probleem: zij willen informatie verstrekken, liefst interactief, maar aarzelen bij de keuze voor een systeem. Het model-Rotterdam, teletekst plus telefoon, is weinig interactief maar bereikt wel bijna alle huiskamers. Een systeem als De Digitale Stad, een computer met modem, heeft veel meer interactieve mogelijkheden, maar heeft een (voorlopig) klein bereik. Achter deze technische keuze ligt een verschil in doelstelling: kies je voor snelle, grootschalige informatieverstrekking aan consumenten of kies je voor een uitbouwen van interactieve mogelijkheden?

Nielen (Parlementair Documentatie Centrum) Wanneer gaan gemeenten het Civic Service Centre combineren met de digitale snelweg? Is dat mogelijk?

Van Veen Wellicht. Het Civic Service Centre is een fysiek loket, een digitale stad niet. Het Civic Service Centre zal gebruik maken van elektronische informatie, waardoor het openen van een elektronisch loket voor de hand ligt. De elektronica en het Civic Service centre concept kunnen elkaar versterken.

HOE GAAN ONDERNEMERS DIGITAAL?

Nielen (Parlementair Documentatie Centrum) Uit onderzoek blijkt, dat de veldadviseurs van de middenstandsorganisaties niet echt belangrijk zijn voor de middenstand. Niet het neefje stimuleert ontwikkelingen, maar de administratiebureau's die ook juridische, en computer-adviezen geven. Zij zijn de eigenlijke organisatie-adviseurs van de middenstand, omdat zij gewend zijn te werken met een PC.

De Graaf De middenstand gebruikt verschillende typen adviseurs:

- de administratie-bureaus, die overigens volgens de Kamer van

Koophandel niet echt zo veel meer weten van elektronische informatie;

- de adviseurs van organisaties voor het Midden en Klein Bedrijf. Met bijscholing kunnen zij wel degelijk belangrijk zijn;
- de adviseurs van de Kamer van Koophandel, waar middenstanders gebruik van maken;
- en de innovatie-centra, waar zij toegespitst advies kunnen krijgen.

Veel kleine middenstanders zijn nog niet echt geautomatiseerd en sturen zelf de opgaven voor de belastingen, het GAK en de personeelsadministratie met de post rond.

Boter (Ministerie van Economische Zaken) Voor ons is de digitalisering van groot belang, omdat het ministerie nu echt iets kan doen voor de 500.000 kleine ondernemers. Een eerste stap is de digitale EZ-winkel, met nu nog een paar produkten, maar allengs met een steeds uitgebreider pakket.

DE BIBLIOTHEEK ALS INFORMATIECENTRUM

Stikker De Digitale Stad is gebaat bij verschillende soorten partners. Bibliotheken zijn informatie-verzamelaars en informatie-verstrekkers, ook van digitale informatie. Wat kan hun rol zijn in deze ontwikkelingen?

Van der Velde (NBLC) Niet alleen de openbare leesbibliotheken, maar ook de universteitsbibliotheken en de museumbibliotheken willen veranderen van uitleners van boeken naar verstrekkers van informatie. Een glimp daarvan laat het Smithsonian Institute in Boston zien, dat met een scanner zeldzame boeken heeft gedigitaliseerd. Tegen betaling kun je deze teksten uitprinten. Zo krijgt de bibliotheek een nieuwe rol.

Nielen (Parlementair Documentatie Centrum) De burger zit niet te wachten op elektronische bibliotheken. Hij wil zien hoeveel boeken er over een bepaald onderwerp op de plank staan. Straks moet hij maar afwachten welke berg aan boeken er achter de eerste titel op zijn scherm volgt. De lezer heeft de hulp nodig van een levende bibliothecaresse.

Van der Velde (NBLC) De burger zit wel degelijk te wachten op elektronische bibliotheken met de bibliothecaresse als informatie-makelaar. Zij weet welke informatie de lezer nodig heeft en waar die te vinden is. Gedrukt of digitaal.

Boter (Ministerie van Economische Zaken) Leert zij de bezoeker ook hoe te zoeken naar informatie?

Van der Velde (NBLC) Mensen leren zelf heel snel, een touch-screen is een goed docent. De nieuwe taak van een bibliotheek is om het publiek een idee te geven wat er allemaal aan informatie is en hoe ze erbij zouden kunnen komen.

De Graaf Toch blijft de scholing een groot probleem. Heel Nederland moet gelijktijdig een stap omhoog gebracht worden.

Stikker En hoe ziet het IPP dit gebeuren??

Vlug (Instituut voor Publiek en Politiek) Veel organisaties kunnen zich aansluiten bij De Digitale Stad, maar zien hun mogelijkheden nog niet. In de gezondheidszorg doen medewerkers digitale experimenten, maar op een geïsoleerd eigen systeem. Er wordt weinig samengewerkt. Wellicht kan een digitaal Dienstencentrum hen aan een digitale stad binden.

DE KABEL, EEN TWEDE DIGITALE SNELWEG?

Vlug Waarom erkent De Digitale Stad Rotterdam niet als een digitale stad, terwijl ze juist de mogelijkheden van de televisie willen uitbuiten en verdiepen?

Stikker Bij televisie is geen echte tweeweg-communicatie mogelijk, ook al kan je met de telefoon wel iets doen. Wij willen het concept digitale stad reserveren voor echte inter-actieve digitale ontwikkelingen.

De Graaf De experimenten met twee-weg televisie zijn allemaal mislukt. Waarom gokt Rotterdam daarop?

Grashuis (Erasmus Universiteit Rotterdam) Teletekst is tot nu toe het meest geslaagde experiment met tweeweg-communicatie. Bijna heel Nederland heeft het. Maar in Rotterdam werken we wel degelijk naar een inter-actieve situatie toe, zowel door de mogelijkheden van een koppeling van televisie aan telefoon te benutten als door digitaal te gaan. Ook wij zien wel in dat informatieverschaffers als de overheid informatie als consumptie-artikel zien. Dat moet anders worden.

Stikker Investeren in de elektronische snelweg is duur. Toch groeide zonder veel investeringen het Internet en De Digitale Stad met goedkoop particulier initiatief. De kabel lijkt de slag te missen. Of gaan de kabelexploitanten investeren in de elektronische snelweg?

Halkes (Casema) Kabelsystemen hebben nog veel problemen. Het belangrijkste is het eenrichtingverkeer. Met de telefoon kun je het tweerichting maken, maar het is niet gebruiksvriendelijk om met je telefoon je kabel te gaan besturen. Zodra het monopolie van de PTT op twee-weg

communicatie wordt opgeheven, kan de kabel ook interactief worden. De technische capaciteit van de kabel is groot genoeg.

De Graaf Het kabelsysteem heeft een tweede probleem: nu betaalt de PTT het digitale netwerk en zelf betaal je per telefoon-tik, dus per keer, dat je je aansluit op het lokale net. De rest is gratis. Maar kabelsystemen werken zo niet. Bij hen is de toegang gratis, terwijl je zou moeten betalen voor de verkregen informatie.

Halkes (Casema) Ook kabelexploitanten moeten de interactieve mogelijkheden verder verkennen, waaronder die met betalen. Binnenkort krijgen we 'pay per view', de mogelijkheid om uit vijf films te kiezen, die tegelijk uitgezonden worden. Met de telefoon kun je de gewenste film bestellen en wordt je betaling geregistreerd.

De Graaf Een derde probleem: in een digitale stad hoort ook een bioscoop te zijn, waar je tegen betaling de film kunt gaan zien die je wilt. Dat kan alleen als het telefoonnet en het kabelnet aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Die koppeling bestaat niet, maar is wel nodig - zeker wanneer straks iemand met telefoon iemand wil bellen met 'kabel-telefoon'.

Halkes (Casema) Als in 1996 dat tweede elektronische net er komt van de kabelexploitanten, energiebedrijven en de Spoorwegen, dan moet er gekoppeld kunnen worden, hoe moeilijk dat technisch ook is. Overigens is de hele financiering van dit tweede net nog duister.

Van der Velde (NBLC) De kabel loopt achter in de ontwikkeling. Kabelbedrijven zijn overheidsorganisaties, opgericht om radio- en televisiesignalen door te geven. Evenmin als de kabels van de energiebedrijven en de NS is het kabelnet ooit commercieel geëxploiteerd. Voor privatisering en commerciële exploitatie ontbreekt in Nederland de politieke wil en de traditie.

Stikker Redden de kabelexploitanten het zonder bijdrage van maatschappelijke sectoren en de overheid??

Halkes (Casema) De kabelbedrijven moeten weten wat de burger met de kabel wil. Zijn wensen moeten we onderzoeken om er rekening mee te kunnen houden.

Van Veen Het Gemnet is niet de derde infrastructuur van Nederland, maar eerder de gemeentelijk oprit naar de digitale snelweg. Via het Gemnet kunnen gemeenten massa-gegevens heen en weer zenden. Voor particulier gebruik is het niet geschikt.

DE FINANCIERING VAN DE DIGITALE STAD

Pentowsky (Lunotech Research) De Digitale Stad roept een financieel probleem op voor vele ondernemers in de informatie-voorziening: de toegang tot de informatie via De Digitale Stad is gratis, omdat De Digitale Stad gesubsidieerd wordt door de overheid. Commerciële informatie-aanbieders in De Digitale Stad kunnen profiteren van die subsidie voor het systeem, zodat zij hun informatie goedkoper kunnen aanbieden dan via andere systemen. Concurrentie-vervalsing met andere commerciële informatie-aanbieders! Hoe wil De Digitale Stad dit oplossen?

Stikker De Digitale Stad moet onderscheid gaan maken tussen publieke informatie en commerciële informatie. De publieke informatie moet gratis zijn, en wie commerciële informatie aanbiedt, zal moeten betalen voor de huur van zijn 'winkel' in de digitale winkelstraat. De publieke informatie kan enerzijds betaald worden uit subsidies en anderzijds uit de winst op de verhuur van de commerciële ruimten.

Van Eijk (Instituut voor Informatierecht) Vragen rond de financiering van de vrijheid van meningsuiting zijn niet nieuw. In het verleden hebben we ook al met dergelijke vragen geworsteld en oplossingen gevonden voor het probleem hoe de vrijheid van meningsuiting te handhaven in een commercieel bestel, zonder een alles regelende overheid. We vonden de Raad voor de Kunst uit, waar kunstenaars zelf het subsidiegeld verdelen om onafhankelijke kunst mogelijk te maken. Een bedrijfsfonds voor de Pers steunt noodlijdende kranten, die toch voor vrije meningsuiting noodzakelijk zijn. Het omroepbestel wordt betaald door een algemene heffing onder de gebruikers. De overheid bemoeit zich in alle drie de situaties niet met hoe het geld besteed wordt. De overheid beschermt alleen de vrijheid van beleid van die organisaties. Een dergelijke constructie kunnen we ook ontwerpen voor de digitale openbare ruimten.

VAN WIE IS DE OPENBARE DIGITALE RUIMTE?

Van der Velde (NBLC) Een belangrijke vraag is: van wie is de elektronische ruimte of wie eigent zich die toe?

- Het bedrijfsleven, dus Casema en de PTT?
- De overheid die voorwaarden schept en regels stelt?
- De burgers en gebruikers, die zelf aan het regelen slaan?

Nu doet de overheid nog betreurenswaardig weinig en geeft aan het bedrijfsleven de ruimte.

Als we de analogie van de echte stad doortrekken, dan zou de overheid de inrichting en het onderhoud van de openbare digitale ruimte bepalen en betalen terwijl de particulieren de inrichting en onderhoud van de particuliere ruimten betalen.

Borgers-Roozen (Ministerie van Binnenlandse Zaken) Wij werken op ons ministerie ideeën uit over de vrije toegang tot de digitale informatie en over regelingen rond goedkope of gratis informatie die voor iedereen van belang is.

De Graaf Gelukkig is de rol van de overheid nog klein en dat moet vooral zo blijven. Gebruikers moeten betalen aan de eigenaar van de ruimte, de kabeleigenaar, om toegang tot die ruimte te krijgen. Als ze eenmaal binnen zijn, zijn ze vrij om te doen wat ze willen - behoudens algemene normen van fatsoenlijk gedrag. Die vrije ruimte is echt van niemand.

Borgers-Roozen (Ministerie van Binnenlandse Zaken) De overheid mag slechts voorwaarden stellen en daarbinnen is iedereen vrij. Want iedereen kan een server bouwen.

DE TWEEDE DISCUSSIE

TRIAS TELEMATICA EN TRIAS PECUNIA.

Stikker Jaap van Till, het idee van 'Trias Telematica' kwam van jou. Wat bedoelde je ermee?

Van Till (Stratix BV) De discussies van PC-gebruikers over Internet en de Freenets straalden angst uit voor de regelende overheid en voor de overmacht van de commercie. Toch zijn ze op elkaar aangewezen:

- Ondernemers willen investeren en willen dus weten of die investeringen rendabel zijn.
- De overheid moet ervoor zorgen dat iedereen op gelijke voorwaarden toegang krijgt tot de telematica.
- De burgers en non-profit instellingen hebben hun eigen ruimte nodig.

Als de balans naar een van deze drie belangen door slaat, dan krijg je:

- een monopolie van een bedrijf (zoals de PTT), dat bepaalt en dirigeert;
- een verstikkende regelgeving, die alle vernieuwing uitsluit;
- isolering van het vrije net van de rest van de digitale samenleving en interne intolerantie door political correctness.

We moeten daarom een concept zoeken, waarin alle drie de partijen tot

hun recht kunnen komen.

Nevejan (Paradiso) Voor de financiering van 23 digitale netwerken heb je volgens het handboek 23 miljoen nodig. Verdeel die eens als volgt;

30% = 7 miljoen komt van het bedrijfsleven

30% = 7 miljoen komt van de overheid

30% = 7 miljoen komt van diverse maatschappelijke organisaties

10% = 2 miljoen komt van de gebruikers.

HET BEDRIJFSLEVEN

Van Till (Stratix BV) Als je het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties ervan kunt overtuigen dat ze belang hebben bij een dergelijke ontwikkeling dan moet je het geld wel bij elkaar krijgen. Maar je verhaal moet sterk zijn.

Nevejan (Paradiso) Zij hebben er belang bij dat de samenleving digitaliseert. Dat lukt alleen als elektronische informatie erg toegankelijk is. En dat is in het belang van BSO en Cap-Volmac.

Van der Brink (Digitale Regio Utrecht) De New York Times organiseert alfabetiseringscursussen uit eigen belang, want alleen mensen die kunnen lezen, nemen een abonnement op de New York Times.

Voor het bedrijfsleven is het van groot belang, dat de samenleving digitaal gaat, dus is het in hun belang dat digitale stad de digitalisering stimuleert. Het moet hun geld waard zijn.

De Graaf Het bedrijfsleven kan financieel bijdragen. Maar we staan aan het begin van een ontwikkeling en dus ook aan het begin van een dergelijke discussie. De bedrijven moeten er wel het belang van inzien. Zij willen best investeren in een gemeenschappelijk belang, als dat hun eigen mogelijkheden vergroot.

DE OVERHEID

Van der Veen (Raadslid D66 Groningen) Een tweede financiële route is de volgende: de bouw van digitale steden kan verlopen zoals de bouw van de fysieke infrastructuur verliep. Eerst werden de spoorwegen aangelegd door particulieren. Later nam de overheid het over. Hetzelfde gold voor wegen en bruggen. Nu denkt men over private financiering van infrastructuur.

Kleine organisaties hebben het geld niet om een groot netwerk aan te leggen. Grote bedrijven hebben het geld wel, maar de belangstelling niet.

De overheid kan hierin een eigen rol spelen, waarin samenwerking tussen de drie partners primair is.

De Klein (NIZW) Bedrijven hebben grote belangstelling voor het digitaal aanbieden van diensten. Daarom is het gevaar van commercialisering van de digitale wereld groot. Overheid en particulieren worden weggedrukt.

Van der Brink (Digitale Regio Utrecht) De overheid is nu te passief. De actieve commercie geeft de Amerikaanse cultuur de ruimte om de digitale ruimte over te nemen. Wanneer we dat meemaken, dan gaat plotseling de overheid van alles regelen ter bescherming van ons cultuurgoed. En digitale burgerinitiatieven worden onmogelijk gemaakt: dat scenario zie ik voor me.

E. Haan (Ministerie van Economische Zaken) De nota van de Minister van Economische Zaken is er juist om de scheidslijnen weg te halen, die dit soort ontwikkelingen tot gevolg zouden hebben.

Van der Brink (Digitale Regio Utrecht) De overheid is te laat. De gold-rush is aan de gang. De overheidssteun hoort op de begroting van dit jaar en volgend jaar. Want over twee jaar is de slag geslagen.

E. Haan (Ministerie van Economische Zaken) De particuliere initiatieven als De Digitale Stad vullen de ruimte op, die de overheid laat ontstaan. Dat is een goede zaak.

Van Tilt (Stratix BV) De taak van de overheid is

- het vormen van een infrastructuur
- zich richten op de echt schaarse artikelen: zoals de interfaces tussen diverse digitale media.
- zich richten op de ontwikkeling van connectivity, het aan elkaar knopen van netwerken met verschillende systemen.
- bewaken van de innovatie: de vernieuwers van vandaag zijn de remmers van morgen, want die willen behouden wat ze vandaag hebben uitgevonden.

DE MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES

Stikker Hoe staat het met de maatschappelijke instellingen? Waarom is er nog geen digitaal bureau voor rechtshulp? Waar blijft de gezondheidszorg?

De Klein Je mist ze om twee redenen. In de eerste plaats heeft de welzijnswereld een geringe affiniteit met de technologie omdat ze een eigen omgangswijze met de cliënt hebben. In de tweede plaats is de werksoort

gericht op iedereen en niet op de digitale mens. Het welzijnswerk weet kortweg nog niet wat het digitaal kan aanbieden.

Stikker Er zijn wel allerlei Bulletin Boards van gehandicapten, die vol zitten met nuttige informatie. De digitalisering leeft wel onderop, maar nog lang niet bij de koepels. Jullie lopen achter, en niet voor.

Van der Zouwe (Stichting Knoware Utrecht) Culturele instellingen willen graag digitaal. In Utrecht merken we sinds een paar maanden (niet daarvoor) grote belangstelling om in de Digitale Regio Utrecht te komen. Zo kost het huren en bemensen van een Uitburo erg veel geld. Een virtueel Uitburo in de Digitale Regio Utrecht zien de grote culturele instellingen wel zitten, want zij moeten anders het fysieke Uitburo betalen.

DE GEBRUIKER

Neessen Wie moet investeren, de aanbieder of de gebruiker? Het NOB heeft een groot archief van oude films waar nu niets mee gebeurt. Als dit archief gedigitaliseerd zou worden, is het veel bruikbaar. Maar wie investeert daarin?

Hazekamp Wie belang heeft bij de digitalisering van de NOB-films, zal ervoor moeten betalen.

Lubbe (Rotterdam Festivals/Digitale Stad Rotterdam) Nu nog zijn de modembezitters een kleine minderheid. Maar als de digitale dijk doorbreekt, is de digitale stad dan een organisatie die sterk genoeg is om die doorbraak te begeleiden?

Van Tilt (Stratix) En die dijk breekt door, want de digitale ontwikkeling wordt gestimuleerd door een aantal ontwikkelingen. Het hele bedrijfsleven hangt aan elkaar van uitbesteden, inbesteden, aanbesteden. Dat kan niet meer zonder digitaal netwerk. Sommige bedrijven doen geen zaken meer met mensen zonder e-mail.

Stikker Maar kan de verhoging van de digitalisatiegraad van Nederland drijven op deze twee prikkels?

Van der Veen De banken - en niet de werknemers - stimuleerden het giraal overmaken van de salarissen. Eerst per week, daarna per maand. Vervolgens kwamen de cheques, de pincode. Wie belang heeft bij digitalisering, moet het stimuleren.

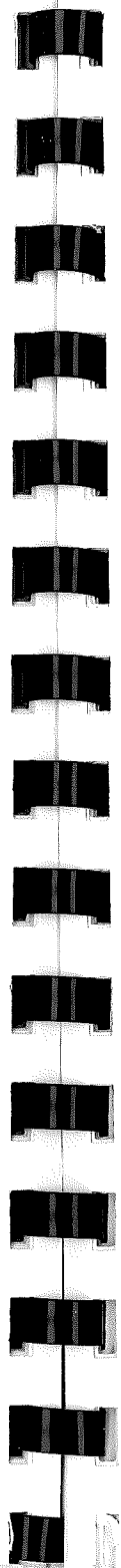
DE RECHTEN VAN DE DIGITALE STADSBEWONER

Lubbe Wat gebeurt er als je uitgesloten wordt van Internet?

Stikker Of als iemand bepaalde ongewenste woorden vervangt door sterretjes? Wie is die afsluiter, die sterretjesplaatser?

De Graaf Niemand weet wat de regels op Internet zijn. Die groeien in de praktijk en op een gegeven moment worden ze opgeschreven, geformaliseerd.

Nevejan Daarom moet een 'middenklasse' van gebruikers groeien die een digitale stad gaan dragen, zoals de middenstanders en maatschappelijke organisaties de samenleving dragen.

WERK GROEP 2 FINAN CIERINGS MODELLEN

WERKGROEP 2: FINANCIERINGSMODELLEN

Voorzitter: Jan Willem Tellegen, voorzitter Amsterdamse Telematica Raad

Aftrappers: Christine Karman, BSO/Origin
Kees Schalken, Katholieke Universiteit Brabant, Bestuurskunde

DE AFTRAPPERS

Kees Schalken

In Noord-Amerika zijn nu, tien jaar na de start in 1985, 45 FreeNets operationeel. De regering Clinton-Gore heeft 20 miljoen dollar beschikbaar gesteld om deze 45 uit te breiden tot 100.

Een wezenlijk kenmerk van een FreeNet is dat de gebruikers (nagenoeg) niets betalen voor de toegang tot het systeem. Zo wordt voor een grote groep mensen informatie ontsloten en communicatie mogelijk gemaakt. Tevens vormt een FreeNet een introductie op de toekomstige informatie-maatschappij.

Het opzetten en onderhouden van een FreeNet kost wel geld en waar komt dat dan vandaan? Ten eerste van de overheden (landelijk, regionaal en lokaal). Ten tweede uit donaties van gebruikers en grote bedrijven. Dit laatste gebeurt niet in de vorm van geld, maar door het gratis ter beschikking stellen van materiaal en telefoonlijnen. Ten derde werken de FreeNets in Noord Amerika met een groot aantal vrijwilligers, waardoor de salariskosten zeer laag zijn.

Deze financiering houdt wel het gevaar in zich dat het groeiende aantal FreeNets allen van dezelfde financiers afhankelijk zijn. In Noord-Amerika vraagt men zich af of dat wel mogelijk is.

Erg belangrijk is het gegeven dat een FreeNets een maatschappelijk initiatief is. De rol van de overheid is gelegen in een bijdrage in de opstartkosten en verder sturen op afstand.

Christine Karman

De Digitale Stad Amsterdam bestaat 1 jaar en op dit moment loopt een aantal subsidies ten einde. De Digitale Stad is daarom op zoek gegaan naar andere mogelijkheden van financiering.

Uitgangspunt daarbij is dat De Digitale Stad gezien moet worden als een A-locatie (hotspot) op het Internet. In De Digitale Stad vindt men discussies, allerhande informatie en amusement. Voor bedrijven is dat heel aantrekkelijk, zeker gezien het hoge aantal bezoeken aan De Digitale Stad. Bedrijven kunnen ruimte huren in De Digitale Stad en op deze wijze de stad mede financieren zodat de gebruikers hun informatie gratis kunnen blijven opvragen. De overheid treedt daarbij ook op als bedrijf en betaalt voor de informatie die zij aanbieden in de stad.

Dit zou een mooie methode kunnen zijn, maar de vraag blijft: wat doet de Digitale Stad voor het midden- en kleinbedrijf?

DE EERSTE DISCUSSIE

In eerste instantie heerst er verbazing over het feit dat het gebruik van De Digitale Stad gratis is: 'Het is toch een produkt en daar betaal je maar voor'. Daarover verschilt men van mening; levert De Digitale Stad een produkt of iets anders? De aanwezigen zijn het er redelijk over eens dat De Digitale Stad dienstverlening biedt.

Wiedenhoff (IBM Nederland NV) Bepalend voor financiering van wat dan ook is toch altijd de opbrengst. Wat is de opbrengst van De Digitale Stad?

Boswinkel (Digitale Regio Utrecht) De opbrengst is het welzijn van de burgers en geld. Dat geld kan zijn inkomsten voor de bedrijven, maar ook besparingen van bijvoorbeeld ambtenaren die niet langer nodig zijn bij het loket omdat de informatie in een digitale stad staat.

Van der Heijden (Digitale regio Utrecht/Humanagement consultancy) Je kunt een digitale stad vergelijken met het grondbedrijf dat volgens het bestemmingsplan bytes uitgeeft aan verschillende 'bouwers'. Zo komen verschillende activiteiten in een digitale stad.

Nevejan (Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media) vindt het geen grondbedrijf maar een prairie. Er is geen sprake van schaarste, en commerciële bedrijven willen best een link op een zichtbare plek.

Reede (BSO) In eerste instantie moet de overheid geld uitgeven voor nieuwe initiatieven, maar daarna moet het rendabele dienstverlening zijn voor intermediaire dienstverlening.

Sol (TU Eindhoven/DSE) De nieuwe Digitale Stad Eindhoven vindt het de

taak van de overheid om een digitale stad te financieren: 'de overheid onderhoudt ook de wegen'.

Jan Willem Tellegen: Er zijn dus twee kampen. Aan de ene kant de commercie en aan de nadere kant de overheid.

Boswinkel (Digitale Regio Utrecht) Er is nog een derde standpunt. Over een jaar of vijf zijn er vele digitale steden die zelfstandig zijn opgezet en dan is de overheid te laat.

Smit (Mediation Consultancy BV) Als de overheid er wel bij is hebben zij in de eerste fase het initiatief met een jaarlijks budget en verder moet het dan 'businesswise'. Er is ook sprake van een zich terugtrekkende overheid die voorwaardenscheppend bezig is. Er moet plaatselijk gekeken worden naar de mogelijkheden, bijvoorbeeld naar welke infrastructuur er is.

Capel (gemeente Lopik) Maar de gemeente moet er wel voor geïnteresseerd worden.

Van der Heijden (Digitale regio Utrecht/Humanagement consultancy) Wij hebben dat gedaan door de functies van de Digitale Stad op te schrijven:

- algemene stimulering van economische activiteiten
- mogelijkheid om uitvoering te geven aan de openbaarheid van bestuur van de gemeente
- besparing op administratieve rompslomp door klanten dat zelf te laten doen in plaats van ambtenaren
- de aanwezigheid op de digitale snelweg is imagovormend (PR)

Voor deze functies is een kostenplaatje gemaakt en opgestuurd naar de gemeente Utrecht.

En het is allemaal dienstverlening en geen concurrentie voor bedrijven als xxLINK Internet Services of Xs4all.

Mattijsen (xxLINK) Wij ervaren digitale steden heel concreet wel als concurrent.

Christine Karman In opstartfasen zitten altijd oneerlijke concurrenties. Bijvoorbeeld universiteiten die veel goedkoper kunnen leveren dan BSO.

Oosterhuis (Basisberaad GGZ) Er wordt wel over gratis gepraat, maar een computer en een modem heeft niet iedereen en de aanschaf kost geld. 'Het gevaar is dat het netwerk het nieuwe esperanto wordt'.

Jan Willem Tellegen: 'Laten we het concreet maken: commercie en de digitale stad'.

Hendriks (PTT Telecom) Een digitale stad zou uit twee delen kunnen bestaan. Een lokaal deel 'gratis' (lokaal telefoon tarief) met informatie en een wereldwijd deel tegen betalingen.

Kees Schalken Dat is in Noord-Amerika ook zo, een deel is gratis en een deel niet. Het succes van de FreeNets is dat het publieke domein leidend beginsel is geweest. Er is een behoefte bij bedrijven gecreëerd.

Oosterhuis (Journalist Automatiseringsgids) Er kunnen in de stad ook A-lokaties zijn waar je bedrijven voor laat betalen.

Want die behoefte die gecreëerd is, is kunstmatig.

Jan Willem Tellegen De overheid en grote bedrijven zijn beide volwaardige financiers die kunnen samenwerken. Voor het midden- en kleinbedrijf is meedoen veel moeilijker.

Wiedenhoff (IBM Nederland NV) Het digitale maakt het magisch. Als dat er af is hebben alle partijen (overheid en bedrijfsleven) te maken met een stad. Net als ze met iedere stad te maken hebben: soms financieel, soms niet.

Nevejan (Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media) Netwerken leveren nieuwe markten op. Daarin zouden grote bedrijven moeten investeren; maatschappelijke betrokkenheid en geen sponsoring.

Jan Willem Tellegen Dat is een fundamentele vraag. De betrokkenheid van de overheid en bedrijven, is dat gevoelsmatige betrokkenheid (sponsoring) of betalen ze voor dienstverlening.

Mattijsen (xxLINK) In de metafoor van het grondbedrijf: de winkelstraten en de aansluitingen worden gemaakt niet de winkels. Dus betalen voor dienstverlening.

Wiedenhoff (IBM Nederland NV) Bedrijven willen samenwerken vanuit een commercieel belang en niet sponsoren.

SAMENVATTING:

Christine Karman

Aan de financiering zitten veel aspecten, meer nog dan hier behandeld zijn. Er bestaat wel consensus over wat een digitale stad is. De tijd gaat snel, over een paar jaar is het weer anders. De positie van bedrijven en de overheid zal dan ook anders zijn. Maar we moeten er nu voor strijden om dat te bereiken.

Kees Schalken Het publieke domein is een onderdeel van het succes en

dat moet ook zo blijven. Eerdere commerciële initiatieven zijn geflopt. De overheid heeft een taak om bij te blijven.

Jan Willem Tellegen De financieringsverschillen die in de hele maatschappij aanwezig zijn gelden ook hier. Enerzijds kent met het publieke belang en de taak van de overheid. De basis is een idealisme van publiek domein en de angst voor 'vertrouwen'. Anderzijds zijn er ontwikkelingen die investeringen uitlokken om het dienstenpakket aan te bieden.

De discussie gaat over waar publieke en private sector elkaar ontmoeten en wat de samenwerkingsmogelijkheden zijn.

DE TWEDE DISCUSSIE

Bruinsma (gemeente Groningen) Hoe subsidieert de gemeente Amsterdam?

De gemeente Amsterdam heeft een startsubsidie gegeven en zorgt nu voor de ontsluiting van haar informatie. De gemeente is na subsidiënt klant geworden van De Digitale Stad. Het startkapitaal van de overheid is onontbeerlijk. Ook om serieus genomen te worden.

Withagen (Internet Access Eindhoven) De overheid is tevens belangrijk als klant. De overheid heeft veel informatie die openbaar moet zijn voor de stad.

Huifkamp (Digitale Regio Utrecht) Een digitale stad moet niet afhankelijk zijn van sponsoring. Sponsoring is wisselend en onbetrouwbaar. Bedrijven moeten een plaats in de stad kopen.

Zwanenburg (Philips Research) Uiteindelijk betaalt de man of vrouw aan het eind van de lijn. Er kan een startkapitaal tussen zitten, maar ook dat betaalt die man of vrouw. De financiering moet een mengsel zijn van het bedrijfsleven (commercie) en de overheid.

In de stad zijn de burgers de baas en niet de financiers. De financiers huren ruimte op een in het oog springende plaats.

Van der Velde (NBLC) De Digitale Stad is te vergelijken met een echte stad. In een stad is veel openbare ruimte die gewaarborgd moet worden en waarin geïnvesteerd wordt door de overheid. Het creëren van die openbare ruimte is ingewikkeld. Er zijn veel zaken die daar een plaats moeten vinden (bibliotheek, stadhuis en bedrijven), maar ze kunnen zich wel vrij bewegen in die ruimte. De overheid houdt dat allemaal onder

controle en is dus geen klant, maar verantwoordelijke.

In De Digitale Stad is de toegevoegde waarde, de publieke infrastructuur, van belang voor de overheid.

Van Lieshout (Katholieke Universiteit Nijmegen) Over die toegevoegde waarde moeten we het hebben. De 'carriers' zijn nodig om de informatie door te geven. De techniek moet eigenlijk geen discussiepunt zijn. Het gaat om de informatie op de A-locatie en de financiering daarvan.

Een stad begint met een startsubsidie van de overheid. In een tweede fase betalen de overheid en bedrijven om hun informatie op het net te krijgen. De gebruiker betaalt de tikken (PTT) in plaats van de toegevoegde waarde.

Kees Schalken Daarnaast is de overheid ook verantwoordelijk voor de regulering en deregulering van de lijnen.

Jan Willem Tellegen De rol van de overheid blijft punt van discussie.

Barendse (Philips) De stad is geen metafoor voor de digitale stad. De digitale stad is voor de overheid een nieuw initiatief met veel mogelijkheden. Dus tijdelijk subsidiëren en niet jarenlang.

Kees Schalken De overheid moet een rol blijven spelen. Vergelijk de stad met het plein rond de dorpspomp, waar veel zaken samenkomen (nutsfunctie).

Van Lieshout (Katholieke Universiteit Nijmegen) Geen nutsfunctie. Wil je informatie op het net brengen dan moet je daarvoor betalen.

SAMENVATTING

Jan Willem Tellegen De tweede discussie spitte zich toe op het profijt-beginsel. Aan de ene kant wordt een digitale stad als nuttig ervaren, dan moet dat ook maar blijken uit de betalingen. Aan de andere kant is er de nutsfunctie van een digitale stad. De overheid heeft een voorwaarden-scheppende taak. En een digitale stad zou een mengvorm van deze twee kunnen zijn.

WERK GROEP 3 SAMEN WERKINGS CONCEPTEN

WERKGROEP 3 SAMENWERKINGSCONCEPTEN

Voorzitter: Erik Huizer, SURFnet
Aftrappers: Joost Flint, De Digitale Stad
Ton Verschuren, SURFnet

DE AFTRAPPERS

Joost Flint:

Er zijn drie aspecten waarop samenwerking mogelijk is:

1. Op de inbelvoorzieningen. Als er 23 inbelvoorzieningen zijn (een aantal dat correspondeert met de infrastructuur van de PTT), kunnen 600 gemeentes gebruik maken van DDS. Die voorzieningen zijn nodig om een markt te kunnen creëren.
2. Op het server-niveau. Niet elke gemeente hoeft een eigen machine te hebben. Bijvoorbeeld de gemeente Almelo verspreidt informatie via de machine van Amsterdam. Met een eigen inbelnummer serveert een machine meteen een andere stad. Dat betekent dus minder kosten voor de een en inkomsten voor de ander.
3. De informatie op de machine. Niet elke DDS hoeft bijvoorbeeld informatie over de Tweede Kamer te hebben, als hij er maar bij kan.

Een vierde aspect, wat hieraan vooraf gaat betreft de software-scripts. Bij het vertalen van software naar het Nederlands kan veel worden samengewerkt. Daarvoor is een landelijke vereniging voor open-netwerkconcepten en belangenbehartiging nodig.

Ton Verschuren bouwt zijn betoog op aan de hand van het schema op pagina 52 van het 'Handboek Digitale Steden'. Alle inbellers worden in dit schema door één Portmaster doorverbonden met Server, Router of DDS. Verschuren stelt voor de inbellers te scheiden. PC-modems komen via de Portmaster bij de Router of de Clientserver, terwijl mensen die inbellen via een andere Server op het Internet terecht komen. Bij SURFnet betaalt de klant per volume. Als de Server als informatiedienst wordt gescheiden van de inbellers scheelt dat behoorlijk in de kosten. Het Servergedeelte zou dan veel commerciëler kunnen werken, terwijl het inbelgedeelte eventueel gesubsidieerd kan worden.

Cramer (Parlementair Documentatie Centrum) ontmoet naast veel kansen en mogelijkheden ook valkuilen en problemen. Zouden de inleiders daar op in kunnen gaan?

Joost Flint: De grootste bedreiging is als er geen samenwerking tot stand komt. DDS creëert een markt. Er ontstaat een behoefte aan infrastructuur. Komt die er niet, dan raken de nieuwe Digitale Steden in grote financiële moeilijkheden en dreigen deze initiatieven als een nachtkaars uit te gaan. Dan kan het idee alleen commercieel blijven functioneren. De landelijke overheid moet en kan een rol spelen bij het opzetten van een DDS, met name een financiële rol.

Digitale Hofstad ziet een bedreiging in het feit dat de informatiestroom niet op gang komt. Dat is op te lossen door politiek te worden.

Digitale Regio Utrecht: ziet een dreiging in de mogelijkheid dat DDS door bedrijven tegen elkaar uitgespeeld worden. Bijvoorbeeld; een bedrijf koopt commerciële pagina's en bedingt zo laag mogelijke tarieven door twee DDS-en tegen elkaar uit te spelen.

DDS Eindhoven: Anderzijds kunnen bedrijven ook een rol spelen als sponsor. Philips sponsort een project in Eindhoven, maar dat betekent tegelijkertijd ook dat een initiatief in Apeldoorn vergeefs bij Philips zal aankloppen.

Dus: een heel grote dreiging voor digitale steden is dat er te lokaal gedacht wordt.

Ossewaarde (Stichting Knoware): Een automatische koppeling tussen Internet-provider en DDS is een dreiging. Er moet voor gewaakt worden dat DDS niet de achtertuin wordt van de Internet-providers.

Een ander gevaar dat wordt gesignaleerd is het ontbreken van een financieel/commercieel model. Is DDS een deel van de infrastructuur in Nederland dat door middel van belastingen wordt gefinancierd? Of moet de overheid het project langdurig subsidiëren met het risico dat er een monopoliepositie ontstaat?

Er moet nagedacht worden over een economisch model. Er moet voor elke Nederlander een toegevoegde waarde zijn. Niet nu al belasting heffen. De

lokale initiatieven moeten een kans krijgen, maar wel: nadenken over de langere termijn.

Huizer: Tegenover elke bedreiging staat ook een mogelijkheid. Het belang van samenwerking moet je ook weer relativëren. Die moet commercieel en financieel verantwoord plaatsvinden. Daarom moeten er verrekeningsmodellen gemaakt worden en randvoorwaarden voor samenwerking worden geformuleerd.

Welke partijen zijn er en hoe stimuleren zij de samenwerking en het ontwikkelen van de modellen. Kunnen zij voor lage of minimale kosten informatie voor de burger beschikbaar stellen.

Van der Sluis (NIZW). Dit is tegelijkertijd ook een dreiging. Informatieleveranciers bieden alleen aan als er een meerwaarde is. Als dat te ingewikkeld of te duur wordt, dan verzorgen ze het niet meer.

Huizer: Informatie is een commercieel goed. Het hoeft niet commercieel uitgebuit te worden; dat geldt bijvoorbeeld voor overheidsinformatie, maar het makkelijk zoekbaar maken van informatie kan wel commercieel uitgebuit worden. Kan dit naast elkaar bestaan?

Nijmegen: Voor de toegang tot het systeem vraag je geld, niet voor de informatie. Voor je doelgroep maak je pakketjes van bijvoorbeeld lokale informatie (volgens het idee van een BBS-systeem) die met een inlogtijd van 20 seconden te bereiken zijn. Dat is te vergelijken met een postzegel; die kan iedereen wel betalen dus dat vormt niet de drempel. Hoeveel informatie je vervolgens tot je neemt is een individuele keuze.

Dus:

- Je kunt de toegang commercieel exploiteren
- of voor de informatie laten betalen
- of het beschikbaar stellen van de informatie commercieel exploiteren (informatie-aanbieder betaalt). Bij deze optie liggen kansen voor uitgevers en bibliotheken.

Vanzelfsprekend is er een combinatie van deze zaken mogelijk.

Cramer (Parlementair Documentatiecentrum). De overheid hoeft niet alleen als subsidiënt deel te nemen; zij heeft zelf ook commerciële belangen. De belastingdienst heeft er bijvoorbeeld voordeel bij als de aangifteformulieren goed ingevuld zijn; dat scheelt tijd en dus geld bij het verwerken ervan. De overheid kan dan enkele pagina's DDS kopen om de

burger te informeren over het invullen van belastingformulieren.

Sligter (Universiteit van Amsterdam). Dat geldt ook voor universiteiten; zij produceren informatie; die kunnen ze ook beschikbaar maken voor een groter publiek.

Joost Flint: DDS moet gratis blijven want daarmee onderscheidt het zich van andere aanbieders. Er zijn groepen die om financiële redenen geen toegang hebben. Een laagdrempelige toegang is heel belangrijk om DDS van de grond te laten komen. Eventueel kun je daarbij een Surplus-pakket maken; bijvoorbeeld met internationale E-mail, waarvoor dan wel betaald moet worden.

Rotterdam: Een deel van de discussie gaat over dingen waar wij geen invloed op hebben. Bijvoorbeeld bij Planet Internet stelt de PTT het lokale inbelpunt vast. Maar een groot deel van de bevolking maakt daar geen gebruik van. Hier moeten we praten over complementaire voorzieningen. Ten tweede heeft Internet ook niet-traditionele informatie en het is de vraag of men daar ooit voor zal willen betalen. Bijvoorbeeld; mensen zetten hun zelf gecomponeerde muziekdeuntjes op het net. Hun voordeel is dat ze een groot publiek bereiken, maar niemand zal betalen voor het ongevraagd ontvangen van die deuntjes.

Huizer. Is het nuttig om de informatie van DDS ook aan de commerciële exploitanten aan te bieden?

Twente: De telematicabedrijven hebben ons nodig. Zij rijden als het ware met ons mee. Wij bieden hen een groot publiek. Daarin kunnen we samenwerken, maar die wegen kunnen zich ook weer scheiden.

Stelling: Is de behoefte aan communicatie niet groter dan aan informatie?

C. de Knegt (bedrijfsschap Horeca). Wij merken dat mensen juist veel informatie willen; zoveel dat we het vaak niet meer aankunnen. Als we nu de tarieven zouden verhogen zou niemand daar bezwaar tegen maken.

Cramer (Parlementair Documentatie Centrum): Informatie bewerken tot hapklare brokken geeft het een meerwaarde, waardoor het geld waard wordt. DDS zou dat voor haar eigen regio moeten doen.

Huizer: In het algemeen kun je zeggen dat DDS de communicatie tussen burgers moet bevorderen.

Nijmegen: De scheiding tussen aanbieder en drager is een kunstmatige. De deelnemers aan DDS willen ook informatie doorgeven aan derden en

worden dan van vrager aanbieder. Van informeren gaan ze over naar communiceren.

Tilburg: Slechts 13% van de bevolking heeft de beschikking over een PC met modem, terwijl het bereik van telefoon en televisie bijna 100% is. Waarom gebruiken we niet de bestaande infrastructuur en maken de informatie toegankelijk via telefoon en televisie. We zijn veel te veel bezig met informatica.

In Rotterdam is, als experiment, het Internet toegankelijk via teletekst; Philips heeft in Eindhoven een experiment, het zgn New Topia-project, waar je door middel van teletekst en de toetsen van je telefoon door een virtuele stad kunt lopen. Zoiets kan ook met DDS. Je hoeft dan geen PC te kopen.

Opmerking: Maar dan krijg je iets anders dan DDS. Anderzijds: om de bevolking met het fenomeen vertrouwd te maken kan het een goed idee zijn. Als je DDS als een sociaal medium ziet moet je aan deze mogelijkheden denken. Het voorkomt dat er voor informatie een onder- en een bovenklasse ontstaat.

J. Bron (Telekabel Leeuwarden)

Televisie is mooi maar er moet een interface zijn om twee-wegcommunicatie te krijgen. Er wordt gewerkt aan Teletekst level 2,5. Die geeft een betere presentatie. De ontwikkelingen daarvan moeten worden afgewacht.

Verschuren: Je hebt een boxje nodig waarmee PC en televisie geïntegreerd worden. Dit 'service-integratie-punt' (SIP) komt er zeker.

Technisch kan het, maar het is duur. Bovendien stuit je op allerlei regelgeving, tegenzin en onbekendheid bij kabelexploitanten.

Bron: Als kabelexploitant hebben wij echter ook te maken met de beschermingspolitiek van de overheid tegenover de PTT. Wij mogen veel dingen die technisch wel kunnen, niet uitvoeren. Aan die monopoliepositie moet heel snel iets gedaan worden.

CONCLUSIES

Er is overeenstemming over de volgende zaken

- Door samenwerking moeten we er voor zorgen dat overheidsinformatie zo goedkoop mogelijk aan de burger beschikbaar gesteld kan worden. Daar ligt een belangrijke taak voor DDS.
- Samenwerking met commerciële informatie-aanbieders en -sorteerders. In het begin moet DDS de weg wijzen, misschien kan ze later zelf ook commercieel gaan opereren.
- De overheid moet niet als subsidiënt gaan optreden, maar als klant van digitale steden en betalende informatie-aanbieder.
- Op technisch gebied; Inbelvoorzieningen en de exploitatie van de kabel moeten goed geregeld worden.
- Oude infrastructures als de BBS moeten niet vergeten worden. Voor mensen zonder PC moeten alternatieven geboden worden, zoals het New Topia-project van Philips of de teletekst-diensten in Rotterdam.
- Communicatie is heel belangrijk. Iedereen moet zowel toegang hebben als aanbieder kunnen zijn.

BEDREIGINGEN:

- Het feit dat er geen landelijke infrastructuur bestaat (connectiviteit)
- Monopolisering
- Lokaal denken
- De koppeling DDS-provider (inbelvoorziening) kan zeer bedreigend zijn, zeker als er sprake is van het subsidiëren van commerciële diensten.
- Het ontbreken van een financieel-economisch model. Dat is een groot probleem waaraan weinig aandacht wordt besteed.

TWEDE DEEL VAN DE DISCUSSIE

Huizer: Wat zijn de potentiële nieuwe partners op het gebied van infrastructuur (inbelvoorzieningen), diensten en informatie en wat is het belang van DDS voor hen?

Van Eijk: Het delen van faciliteiten is een onderwerp waar de lokale omroepen een aantal jaren geleden mee te maken hebben gehad. Het werkt niet. DDS is een stad, heeft lokale grenzen en ontleent daar haar

identiteit aan. Die identiteit verhindert samenwerking. Bovendien zijn de kosten van de zgn hardware lager dan de kosten van kennis en mensen. Samenwerkingsmogelijkheden liggen op het gebied van Community Services Provider, zoals in Amsterdam Salto; die biedt een 'open kanaal' aan op de kabel, waar maatschappelijke groepen kunnen uitzenden. Dat heeft een belangrijke educatieve functie. Die educatieve functie mis ik bij DDS, terwijl ik het een belangrijke functie vind.

Rob vd Haar (DDS Amsterdam): Samenwerken kan alleen met behoud van de eigen identiteit. De kracht is dat er een lokale groep is die al een voorselectie maakt uit alle informatie-aanbod. Geen enkele DDS zal lijken op een andere. Ideaal zou zijn als er een centrale supercomputer is waarop iedereen tegen lokaal tarief kan inbellen.

Van Iersel: Dat is innovatie en geen effectieve exploitatie. Alles wat neigt naar centralisatie is dodelijk voor innovatie en creativiteit.

Bausch: BBS of Internet is een applicatie. Je moet het stimuleren. De industrie (Planet) vermorzelt de kleine pioniers. De ontwikkeling moet van onder naar boven gaan, andersom werkt het niet. Probeer dus niet het wiel uit te vinden en met sponsors grote projecten op te zetten, maar laat het van onderaf ontstaan.

Van Iersel: Nederlanders kunnen niet samenwerken. Ketenvormen zijn organisatorisch en economisch zwak en moeilijk bestuurbaar. Bevorder dat er partijen ontstaan die de continuïteit moeten waarborgen. Bijvoorbeeld door het inbellen in een normaal commercieel circuit te laten plaatsvinden. Er moet veel agressiever worden samengewerkt in de strijd tegen de monopolie-positie van overheid en PTT. Die moet niet pas in 1998 worden doorbroken, maar nu.

Huizer: Wat is de rol van grote concerns als Time Warner. Wat gebeurt er als Time Warner 500 'video-on demand'-kanalen gaat aanbieden? Kun je daar als DDS in meegaan of niet?

Van Eijk: Kies voor je lokale identiteit. Time Warner kan geen lokale omroep Amsterdam maken, bijvoorbeeld. De verschillen zijn daarvoor te groot.

Rotterdam: DDS is een bedreiging voor commerciële aanbieders, omdat die 'gratis' kan aanbieden.

Joost Flint: DDS wil het commerciële gedeelte gaan scheiden van het non-profit-deel. Het een financiert dan het ander. De ideële instelling maakt het project juist duurder.

Huizer: 'Men' vindt dat er niet gesubsidieerd moet worden en zeker niet als dat valse concurrentie oplevert. Maar wat doe je als je vindt dat DDS laagdrempelig moet blijven?

Joost Flint: Het commerciële en ideële deel versterken elkaar. Bijvoorbeeld; DDS biedt E-mail aan binnen Nederland. Als gebruikers internationaal willen E-mailen gaan ze naar een commerciële aanbieder. En andersom: Planet Internetgebruikers komen ook in DDS terecht.

Van der Weij (Philips). Er is in Rotterdam een experiment via Teletekst. Daar moet uiteindelijk geld mee verdiend worden. DDS is een aantrekkelijke omgeving, laagdrempelig en trekt dus veel mensen aan. Voor zowel DDS als voor commerciële aanbieders is het interessant als er een vrij verkeer ontstaat tussen de diverse aanbieders.

Van Iersel: Je moet oppassen dat je de gebruikers niet te 'zielig' maakt. Mensen moeten leren te betalen voor DDS en Internet.

Huizer: Het gevaar bestaat echter dat een monopolist al die individuen en hun creativiteit onzichtbaar kan maken.

Verschuren: Laagdrempeligheid maakt dat de acceptatie snel groeit. Iedereen mag nu even snuffelen; pas over een aantal jaren moet men gaan betalen.

Van Iersel. Als je gaat samenwerken moet je spelregels afspreken. Daar moet je de overheid op aanspreken. Het is van het grootste belang dat het aanbod pluriform is en blijft.

Huizer: Wat blijft er over na de acces?

Joost Flint: Gebruikersmogelijkheden; mensen kunnen doen wat ze willen met de informatie en communicatiediensten.

Huizer: In die ontwikkelingen kan de rol van DDS als informatievoorziening verdwijnen; dat komt rechtstreeks op Internet.

De functie van communicatieplatform zal wel blijven. Als bijvoorbeeld een actiecomité actie wil voeren tegen het kappen van een boom, dan kan het andere comités opzoeken om ervaringen uit te wisselen.

Bausch: Een andere mogelijkheid die ik zie is virtuele ouderenzorg. Ouderen kunnen met elkaar kaarten, ook als ze hun huis niet meer uit kunnen. Bovendien heeft het een opleidings- en een sociale functie. Zonder papier, zonder de lokale pers, zal het echter ook niet lukken. Kranten blijven noodzakelijk om te communiceren.

Van Iersel: Bepaalde functies zijn hier niet ingevuld. Het zou kunnen dat er een soort 'geborgenheid' ontstaat op het net. Een architectuur (inter-

face) waar je je thuisvoelt; je herkent mensen, structuren. Een digitale stamkroeg in plaats van een digitale stad. DDS moet daar veel aandacht aan besteden. Daar is altijd plaats voor. Dat kunnen grote maatschappijen als Time Warner en de kabelexploitanten niet.

Universiteit van Amsterdam: We zijn nog niet in de effectieve fase, maar nog steeds in de innovatieve fase.

SAMENVATTING

- Lokale autonomie. Een stad is een geografische beperking. De onderlinge samenwerking moet niet worden geforceerd en geformaliseerd. In die beperking zit ook de identiteit.
- De meeste kosten zitten in de menskracht, niet in de hardware. Er kan dus maar beperkt bespaard worden op de server.
- Een digitale stad heeft een opleidingsrol en tevens een sociale aspect, zoals als een digitale stamkroeg.
- Monopolies moeten zo snel mogelijk weg.

WERK GROEP 4 DE MODERNE OVERHEID

WERKGROEP 4: DE MODERNE OVERHEID

Voorzitter: Eisse Kalk, Instituut voor Publiek en Politiek
Aftrappers: Pieter Tops, Katholieke Universiteit Tilburg,
Bestuurskunde
Reineke van Meerten, Gemeente Amsterdam

DE AFTRAPPERS:

Reineke van Meerten

Toen eind 1993 de initiatiefnemers van De Digitale Stad (De Balie en Xs4All) met een voorstel voor een digitale stad bij de gemeente Amsterdam kwamen, stuitten zij daar op onbekendheid en onbegrip met dit fenomeen. Toch besloot de gemeente subsidie te verlenen, mede omdat in de toenmalige verkiezingsvoorbereidingen een dergelijk informatiesysteem het lokaal debat zou kunnen bevorderen. Na tien weken zag de gemeente in dat De Digitale Stad waardevol is en potentie bezit en werd het experiment verlengd. Momenteel kun je in De Digitale Stad zowel bestuurlijke- als publieke informatie van de gemeente vinden en kun je in beide systemen tegelijk zoeken. Aansluitend bij het thema van deze werkgroep gaat het in De Digitale Stad om het zo open mogelijk maken van informatiestromen en het ontstaan van het 'transparante stadshuis'. Toch zijn er wat problemen. Zo gaat De Digitale Stad ervan uit dat er een algemeen belang is. Maar deze notie geldt niet echt nu de gemeente is opgedeeld in allemaal onderdelen die elkaar moeten betalen voor geleverde diensten. Als er informatie in De Digitale Stad geplaatst wordt, moet hiervoor aan een groep betaald worden, terwijl het eigenlijk zo zou moeten zijn dat de aanbieder betaalt voor het feit dat hij gebruik maakt van De Digitale Stad. Een ander probleem is de politieke cultuur. Zo is een vaak gehoorde klacht dat politici zich nog te weinig in de discussies in De Digitale Stad mengen. Tenslotte geeft ook de hiërarchische opbouw van de gemeente problemen omdat onduidelijk is wat de status is van bijvoorbeeld een ambtenaar als deze zich mengt in een discussie. Het is belangrijk dat er voor zulke zaken oplossingen gevonden worden.

Pieter Tops

Ten eerste kan de informatietechnologie worden gebruikt om het

bestaande systeem te perfectioneren, door het te gebruiken als informatieverstreker, als meldpunt voor vragen en klachten, voor discussie en meningsvorming, om handtekeningen te verzamelen, voor besluitvorming simulatie, etc.

De huidige informatievoorsprong van de overheid verdwijnt als elke burger over dezelfde informatie kan beschikken en zelf de consequenties van besluiten kan nagaan door virtuele werkelijkheden te creëren. Zo wordt elke burger in principe zijn eigen beleidsambtenaar en verandert de verhouding van de overheid en samenleving.

Als je nagaat wat dat zou kunnen betekenen, verdwijnt de overheid als centrum van besluitvorming en ontstaat er een functioneel georganiseerd archipel van eilandjes. De rol van de politiek verandert, of er ontstaan meer directe vormen van besluitvorming waarin politiek geen zelfstandige rol meer speelt of er ontstaan politici die makelaars in meerderheden zijn, die een Berlusconi-achtige vorm van politiek bedrijven en die m.b.v. opiniepeilingen bepalen welke maatregelen genomen dienen te worden.

DE EERSTE DISCUSSIE

Haazekamp In Groningen bestaat nog geen digitaal netwerk. Het is een publiek belang dat het komt en dat overheidsinformatie wordt verstrekt aan burgers. Het is begrijpelijk dat je daarvoor moet betalen

Van Meerten Als in Amsterdam een burger een beleidsstuk wil hebben, moet die daar voor betalen terwijl het gewoon in de computer zit en het zo op een netwerk kan worden gezet. Bestaat er niet in Groningen een informatiesysteem?

Van der Veen Het AGI staat voor Actuele Groningen Informatie. Dit is een soort teletekst, o.a. opgesteld door de provincie. Er is een aantal terminals opgesteld die worden gebruikt. Mij is niet bekend of er gemeentelijke stukken in staan.

Swart (gemeente Enschede) Een digitale stad is een systeem dat naar buiten open is. In Enschede maken alle raadsleden gebruik van een intern netwerk. Als wethouder merk ik dat het voordelen heeft omdat mensen snel kunnen worden ingelicht, en de hiërarchie binnen de organisatie verandert. Wij zijn nu bezig het systeem verder te ontwikkelen en het voor de bevolking toegankelijk te maken.

Van Meerten U heeft het over interne systemen. Deze heeft Amsterdam

ook, maar als je deze wilt ontsluiten, krijg je het probleem dat een geografisch informatie systeem is gebaseerd op een grafische kaart en dat kost heel veel geld.

Swart Dat geld hebben we in Enschede al betaald. Het zou anders zijn als we dat geld ter beschikking zouden stellen aan bedrijven om daar kaarten van te maken.

Kalk Als bij jullie burgers raadsstukken willen, krijgen ze die voor niets?

Swart Nee, je moet de verzendkosten betalen. We willen de stukken trouwens wel op het systeem zetten, maar dat is een probleem om de stukken op een vaste toegankelijke manier in het systeem te zetten.

Van der Linden (Ministerie van Binnenlandse zaken) Er is een verschil tussen passieve en actieve openbaarheid. De grote slag die gemaakt wordt met de digitale ontwikkeling is dat wat nu passieve informatieverstreking is en waar voor betaald moet worden straks on-line wordt en actief openbaar wordt.

Gonggrijp (Stichting Xs4all) Het probleem is dat veel ambtenaren het bijproduct informatie hebben ontdekt en aan het bijklussen zijn voor o.a. Kluwer of openbare informatie verkopen. Daar moet paal en perk aan gesteld worden. Onze overheid sluit een contract met een commerciële uitgever om het enige wettenbestand van het land op CD Rom te zetten. Het is heel raar dat informatie als bijproduct mag worden verkocht

Tops Dat zelfde geldt voor de stukken van de Tweede Kamer, die ook niet beschikbaar zijn voor inzage.

Swart Ik vind het raar dat er informatie wordt verkocht die eigenlijk publiek eigendom is, maar als een bedrijf geld verdient met het toegankelijk maken van informatie wil ik daar wel voor betalen. Een Kluwer heeft meerwaarde op een staatsblad omdat er een register bijzit. Ik vind het eng als de overheid openbare informatie exclusief aan één partij geeft.

Tops Je kunt de wetten wel uit die bibliotheek halen en het werk van de uitgever overdoen. In Amerika gebeurt dat, Kluwer zou schrikken als je dat gaat doen.

Gonggrijp Kluwer krijgt de elektronische versie en ik moet het van papier halen dat is natuurlijk onzin.

Van Eijk (NRC) Economische Zaken heeft met Greenpeace een conflict gehad over Borselle. Toen heeft Economische Zaken een aantal stukken, o.a. databestanden, over die kerncentrale ter beschikking gesteld aan

Greenpeace en is da zaak uiteindelijk niet voor de rechter geweest.

Kalk Kan dit nu een algemene beleidslijn worden?

Van der Linden De Wet Openbaarheid Bestuur (WOB) geeft niet aan hoe informatie mag worden verstrekt. Daarom zijn er actiegroepen die alle informatie op een rijtje zetten.

Kalk Zou dat ook geen taak van de overheid moeten zijn?

Van der Linden Dat is het tot nu toe nog niet.

Bisschop Het mag ook nooit de taak van de overheid worden, de burger moet zelf de informatie kunnen interpreteren.

Van Meerten Het uitgangspunt moet de vraag van de burger zijn. De gemeente bepaalt niet die vraag, maar moet wel de informatie verstrekken. De Digitale Stad verwerkt deze en zo kan de burger zelf bepalen wat hij wil weten.

Tops Er zijn veel burgers die er veel tijd in willen steken en zich ermee bemoeien, maar niet iedereen. Wie een belang erbij heeft kan in ieder geval wel. Een probleem trouwens bij e-mail is natuurlijk wie mag die E-mail beantwoorden, is het controleerbaar?

Van der Linden In de politiek heerst hiërarchie, een politicus draagt verantwoordelijkheid. Er zijn allerlei aanwijzingen voor ambtenaren hoe ze zich moeten gedragen bijv. naar kamerleden toe. Maar voor alle veranderingen is nog geen nieuw model. De ethiek moet worden aangepast, er moet discussie over worden gevoerd.

Tops Er ontstaan nieuwe vormen van ambtelijke verantwoordelijkheid en geïnformeerde besluitvorming.

H. Voute (VVD) Ik vind al die ontwikkelingen een verrijking voor de democratie en denk dat daardoor meer mensen zich betrokken zullen voelen.

Tops Maar het is toch achterhaalt dat als je nu e-mail naar een kamerlid stuurt, deze eerst wordt geprint, in het bakje van het kamerlid wordt gedaan, deze het bericht daaruit moet halen en er dan pas op reageert.

H. Voute Ja dat klopt, maar het is een kwestie van tijd. Sommige kamerleden zijn er mee bezig, wat dat betreft zijn zij een afspiegeling van de samenleving.

Gonggrijp Er zullen veel veranderingen plaatsvinden. De bestaande structuren zijn strikt geografisch georganiseerd, maar dat is achterhaald. Op Internet bestaat zo'n structuur al vijf jaar niet meer. Internet is groot,

iedereen kan een eigen plek vinden. Het maakt niet uit of je in Amsterdam of Den Haag woont.

Hazekamp Maar de gemeentegrenzen bestaan nog steeds.

Gonggrijp Ik maak deel uit van meerdere groepen met mensen overal vandaan. Die groepen kunnen hun eigen wetten maken.

Hazekamp Een ander aspect is dat het maar een kleine groep is die kan inloggen. De bereikbaarheid is laag.

Van Meerten Het is een probleem dat we in Amsterdam voor een deel proberen op te lossen met publieke terminals. Het is een illusie dat dit medium dit probleem kan oplossen, nu bereik je ook niet iedereen.

Tops Toch blijkt dat je met dit medium weer andere groepen kunt bereiken. In Santa Monica werd het medium door de daklozen, bepaald geen groep goed opgeleide blanke mannen, gebruikt. Zij zochten contact met de gemeente en dit had tot gevolg dat zij douches kregen.

Wouda In Rotterdam speelt die bereikbaarheid een grote rol. Wij zijn bezig met Mediaport, dat is interactieve teletekst. Binnenkort gaan we openbaar.

Kalk Wat kunnen we zeggen over het werken in een digitale samenleving.

Tops Ik denk dat we niet euforisch moeten zijn over de techniek. Er ontstaan betere mogelijkheden tot dienstverlening maar ook meer mogelijkheden voor controle, mogelijkheden voor de democratie en voor surveillance. We moeten niet alleen oog hebben voor de positieve aspecten. Er kan een onbeheersbaar proces van actie en reactie ontstaan.

Van der Linden Al in de jaren tachtig speelde de registratieplicht van minderheden. Maar het zal pas echt een item worden als er ongelukken gebeuren. Bijvoorbeeld als er bestanden worden gekoppeld.

Van Meerten In Amsterdam zijn er na de Bijmerramp discussies geweest omdat men verbaasd was over het feit dat niemand precies wist wie waar woonde, en er onduidelijkheid was over wie wel of geen geld kreeg. Sindsdien zijn er bestanden gekoppeld.

Van der Linden Als van hoger hand wordt gekoppeld is dat prima maar het is niet goed als ambtenaren dit gaan doen.

Swart Bij de privacycommissie Enschede zijn nooit klachten geweest. Binnen de regels gebeurt daar van alles, maar mensen weten dat niet, ze zijn niet waakzaam.

Gonggrijp Er zijn veel gegevens gesorteerd op bijvoorbeeld postcode. Privacy is een illusie.

Tops Computers zijn gestuurd om te koppelen.

Gonggrijp Maar je kunt ze ook altijd weer ontkoppelen, en je hebt encryptie.

Kalk De overheid probeert een rol te hebben in die encryptie.

Gonggrijp Dat is gelukkig nog niet gebeurd.

DE TWEEDE DISCUSSIE

Vermeulen Ik wil terug gaan naar publieke informatie verstrekking. Het is belangrijk dat je naast nuttige ook leuke informatie aanbiedt, een mix.

Van Meerten Door een mix aan te bieden bereik je meer mensen, maar niet iedereen.

Van der Heijden World Wide Web-achtige systemen kunnen er voor zorgen dat je meer mensen bereikt omdat je dan snel kunt reageren waardoor er meer discussie kan zijn.

Capel Maar hoe bereik je nu bijvoorbeeld bijstandstrekkers?

Van Meerten Je moet een digitale stad zien als één van de media, een aanvulling. Met het totaal moet je creatief omgaan.

Popeller Je moet nadenken over hoe je iemand kunt bereiken, langs verschillende kanalen.

Van Dijk Gemeenten twijfelen tussen een digitale stad of een meer brede informatie-verstrekking via de kabel. Via de kabel heb je weer minder mogelijkheden. Ik denk dat het en het één en het ander moet zijn.

Van der Heijden Je hoeft geen keuze te maken. Uiteindelijk zal het de computer worden omdat je met je toetsenbord over alle letters beschikt.

Hajema Er wordt nu teveel gedacht: we hebben een medium en dus moeten we er iets mee. Je moet juist uitgaan van de groep en nagaan hoe je die kunt bereiken.

Vermeulen Op dit moment bereik je misschien nog niet veel mensen, maar nog geen jaar geleden kende niemand De Digitale Stad, over vijf jaar is het misschien net zo gewoon als de telefoon.

Walhof Hoe kun je de volgende generatie voorbereiden op deze informatie-revolutie?

Tops Wij hebben het onderwerp wel opgepakt, de universiteit samen met

scholen. Het is een overgangsprobleem. De volgende generatie leert er snel en spelenderwijs mee omgaan.

Van Meerten Al lange tijd zijn er projecten op scholen, maar nu ineens door Internet en Al Gore komt het in een stroomversnelling. Scholen hebben nu projecten op het Internet. In De Digitale Stad heb je het educatief project Interface. Ook landelijk zijn er initiatieven.

Vlug Je bent wel heel positief. Er is een inventarisatie geweest waaruit bleek dat er op scholen nog weinig gebeurt. Veel computers op scholen worden niet gebruikt. Anderzijds zijn er op het Internet wel ontwikkelingen zichtbaar.

Van Meerten De Digitale Stad bestaat nog maar één jaar. Het duurt gewoon even voor er applicaties zijn.

DE TOEKOMST VAN HET OPENBAAR BESTUUR

Pijlman Als het perspectief Berlusconi is, zou dat vreselijk zijn. Maar ik ben optimistisch, hij heeft het ook niet volgehouden.

Populier Bepaalde groepen die zijn uitgezworven over de wereld kunnen zich nu weer verenigen op het Internet en hun macht bundelen.

Tops Je krijgt functionele gemeenschappen in plaats van territoriale. In de verkiezingscampagne van Reagan beschikten zij over alle uitspraken van Mondale op een database. Als Mondale een uitspraak deed konden zij nagaan of die uitspraak niet inconsistent was met andere. Zo kan dus politieke discussie worden beïnvloed. Maar je kunt het ook gebruiken voor betere besluitvorming. Het is altijd en het een en het ander.

Van Dijk De burger moet zorgen dat de goede kant wint en er niet alleen controle en surveillance ontstaat.

Tops Door de technologie ontstaat een transparante overheid. Transparant heeft twee kanten en zal nuttig blijken omdat de gemeente gebruik kan gaan maken van de expertise bij de burgers. Dat zal een symbiose veroorzaken.

Mulder Door de transparantie zullen mensen zien dat politiek een vak is met allerlei facetten. Mensen worden er dan van bewust dat er niet voor niets een jargon is en dat beslissingen nemen tijd kost en verantwoordelijkheid. Er zal meer waardering ontstaan voor bestuurders.

Kalk Wat zijn de ervaringen uit andere steden?

Capel In Lopik wist tot drie weken geleden niemand wat Internet was,

maar nu zitten we er al op. Iemand bij de gemeente heeft ook de burgemeester enthousiast weten te maken. Nu hebben veel raadsleden in de gaten dat er iets gebeurt en zitten zij vol vragen over wat het kost en oplevert. Als je het wilt implementeren moet je daar goed over nadenken. Een argument vóór gebruik is dat je geld bespaart op post.

Pijlman In Groningen zijn we bezig met teletekst, we willen er ook mee naar buiten. Een probleem is dat je als overheid met bijvoorbeeld een digitale stad alleen de groep bereikt die je normaal ook bereikt. Hoe kun je nu de afgehaakten bereiken? Publieke terminals instellen is niet genoeg.

Van Meerten Er is onderzoek gedaan naar welke groepen gebruik maken van De Digitale Stad. De bewoners van De Digitale Stad bleken vooral blanke hoog opgeleide mannen te zijn. De techniek zal het probleem van de participatie niet oplossen, maar met terminals maak je de ingang wel gemakkelijker. Ik vind de interactieve teletekst gebruiksvriendelijk en het World Wide Web verkiesbaar.

Ruitenberg Bij Digitaal Den Haag kun je voortreffelijk informatie vinden, het is sinds deze week in de lucht. Een probleem is dat sommige delen van Den Haag geen informatie naar buiten willen brengen. De kabel is laagdrempelig maar een nadeel is dat je de informatie niet op papier krijgt.

Tops Op Internet bestaat geen scheiding tussen elitaire informatie en vermaak.

Ruitenberg Wij willen in Den Haag geen porno, daar ligt een grens.

Van Meerten In Amsterdam is het niet de gemeente die dat bepaalt. De Digitale Stad is een platform waar van alles gebeurt en waar net zoveel rotzooi is als in de rest van de stad.

Van Dijk Een sterk punt van De Digitale Stad is dat ze begon met maatschappelijke discussies. Dit zou De Digitale Stad moeten versterken, het zoeken naar verbreding zal leiden tot conflicten. In Leeuwarden is het netwerk op verzoek van de gemeente vercommercialiseerd. De gemeente heeft nu moeite om er informatie op te krijgen.

Van der Heijden (Digitale Regio Utrecht) Van subsidies alleen kun je niet leven. In Utrecht is een grondbedrijf met vertegenwoordigers uit het maatschappelijk veld dat grond uitgeeft via een bestemmingsplan. Er is plek voor winkelcentra, een reclamebureau. Uit de inkomsten hiervan worden de niet-commerciële diensten betaald.

Van Dijk Ik denk dat alle kleine initiatieven zullen worden overgenomen door grote bedrijven zoals KPN.

Van der Heijden Wij willen geen concurrent worden van bedrijven, maar willen de bedrijven faciliteren.

WERK GROEP 5 MAAT SCHAPPELIJKE PARTNERS

WERKGROEP 5: DE MAATSCHAPPELIJKE PARTNERS

Voorzitter: Kees Vendrik, De Balie
Afrappers: Steven Lenos, Stichting Agora Europa/de Digitale Stad
Walter de Brouwer, Riverland Networks

DE AFTRAPPERS

Steven Lenos

Het is van wezenlijk belang dat De Digitale Stad start vanuit de lokale samenleving. De Digitale Stad vaart op de enthousiaste mensen uit allerlei organisaties. De Digitale Stad zou nooit alleen door de overheid en het bedrijfsleven kunnen worden opgezet. Het is een nieuwe ruimte waar men ook zelf informatie kan aanbieden. De Digitale Stad is een publiek domein voor burgers. Het is daarom van belang dat de opstapfunctie laagdrempelig is. We worden vooral gebeld door ideële organisaties en bedrijven die in De Digitale Stad willen. Elk initiatief wordt in principe gehonoreerd en kan een plek krijgen in de stad. Hierbij kunnen twee knelpunten genoemd worden:

Ten eerste is het kennisniveau verschillend. De enthousiaste enkelingen hebben vaak moeite hun eigen achterban en topkader te overtuigen wat De Digitale Stad organisatie kan betekenen.

Ten tweede houdt de subsidiestroom op en moet De Digitale Stad geld gaan vragen, waardoor een drempel ontstaat.

De Digitale Stad geeft de maatschappelijke organisaties mogelijkheden om te gaan experimenteren. Grootste problemen zijn dat deze organisaties niet de financiële middelen hebben en het medium weinig bekendheid heeft. Het rendement voor zo'n organisatie is hierdoor onbekend.

Walter de Brouwer

Riverland Networks is een conglomoraat van vier bedrijven, waarvan drie in Nederland en één in België. Sinds april 1994 zijn wij begonnen met investeren in Internet omdat dit een wereld is waar commercieel aan verdiend kan worden. Met behulp van servers bouwen wij sites op het Internet. Rond 15 maart 1995 hopen zij 30 sites in de lucht te hebben zodat er een 'cyberspace' winkelcentrum ontstaat. Van deze dertig gebruikers zullen er ongeveer 24 betalen en aan de overige 6 gaan zij podia bie-

den. Aan ideële organisaties zoals Artsen zonder grenzen, Amnesty International, enz. Het winkelcentrum bestaat uit 'consumers' (b.v. EMI-platenzaken), 'business' (v.b. RAI), 'publishing' (b.v. K2), en 'advertisement' (b.v. Grolsch). Riverland Networks is zeer geïnteresseerd in de De Digitale Stad Amsterdam. Zij zouden hun winkelcentrum kunnen aansluiten bij De Digitale Stad. Bovendien kunnen zij hun plaats betalen.

DE EERSTE DISCUSSIE

Lenos De Digitale Stad kan natuurlijk niet alleen uit ideële bedrijven bestaan. De commercie is ook al benaderd. De groep die Riverlands vertegenwoordigt is straks wel verzekerd van plaatsen op Internet. De Digitale Stad wil een breed platform zijn, als informatievoorziening, maar ook als plaats voor het midden- en kleinbedrijf. Wij hebben nu een basispakket van f 250,- per maand en dit bedrag kan oplopen tot f 1000,- per maand. Er zijn organisaties die dit bedrag niet kunnen opbrengen.

Heitink (Stichting Antenna) vraagt zich af waarom De Digitale Stad er voor kiest om de informatie-aanbieder te laten betalen. Het platform kan draaiende gehouden worden wanneer gebruikers een gedeelte financieren. Een gedeelte blijft gratis en een gedeelte wordt betaald. Voor de keuzes kan men een vereniging opzetten.

Lenos Dat is een verleidelijke en voordehand liggende oplossing maar De Digitale Stad is opgebouwd om de een laagdrempelige toegang tot het Internet te creëren. Het met elkaar kunnen praten (chatten) is een vorm van communicatie die De Digitale Stad juist laagdrempelig wil houden.

Nouwens (UvA) Door alles principieel gratis te willen maken wordt De Digitale Stad ook ontoegankelijk voor goedkope informatie. Een bedrijf zou de mogelijkheid moeten hebben om zijn eigen prijs te bepalen voor de informatie die het te bieden heeft.

Diks (Stichting Knoware Utrecht) Het basisidee is dat iedereen overal terecht moet kunnen. Als je in de gewone stad een winkel ingaat hoef je ook niet te betalen. Wij hebben een platform gecreëerd met gratis informatie. Daar zijn hoge kosten mee gemoeid waardoor commerciële dekking nodig is. Ook in Amsterdam zou men een bepaalde trap kunnen inbouwen.

Houdkamp (Cultureelcentrum EKKO Utrecht) Waarom zou De Digitale Stad niet kiezen voor een sociale oplossing. Er zou flexibeler

omgegaan kunnen worden met de bedragen die men vraagt. Wij hebben ook een categorie waarbij we wat flexibeler zijn.

Lenos Ook De Digitale Stad hanteert een dergelijke categorie. Men betaalt dan ongeveer f 100,- per maand. Maar De Digitale Stad vindt het goed en aanvaardbaar dat organisaties een bijdrage leveren aan de kosten van het draaiend houden van De Digitale Stad.

De Klein (Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn) De stelling gaat er vanuit dat De Digitale Stad überhaupt iets te bieden heeft aan instellingen bijvoorbeeld het arbeidsbureau en de welzijnssector. Het soort informatie die wij in de welzijnszorg verstrekken is in veel gevallen van mens tot mens. Voor zeer specifieke informatie (specialisten onder elkaar) is het platform niet geschikt.

Lenos Misschien kan De Digitale Stad weinig voor de thuiszorg doen, maar er zijn andere groepen binnen de welzijnssector, bijvoorbeeld Stichting Pandora die zich bezig houdt met de beeldvorming van psychiatrische patiënten, die wel baat hebben bij De Digitale Stad. Een consument krijgt via De Digitale Stad klantgerichte informatie.

Knaap (RBO Rijnmond/Streekschool Rijnmond-Zuid) De Digitale Stad wordt op deze manier een saai leesbord. Het zal dan ook maar door een klein elitair groepje gebruikt worden. Riverlands Network daarentegen wordt een uitdagende en goed betalende sector. Hij vergelijkt het met de VPRO en RTL-4.

Beukeliers (Informatica Centrum Antwerpen) De Digitale Stad haalt zijn legitimiteit uit het informatiedeel. De Digitale Stad moet een platform zijn om een dialoog aan te gaan met zijn burgers.

Kan De Digitale Stad een breed publiek dienen?

Lenos Het is niet de bedoeling om een elitair clubje te worden. De Digitale Stad is juist opgezet om het Internet, dat zeker elitair is, voor een groter publiek gebruiksvriendelijk en laagdrempelig te ontsluiten voor een bredere groep individuen en organisaties. Het mooiste zou zijn als iedereen straks vanaf de bank De Digitale Stad in kan om te grasduinen in informatie en met gelijkgestemden en andersdenkenden te communiceren.

Van Lieshout (Universiteit van Nijmegen, Informatica) Is De Digitale Stad in staat om een groot deel van de burgers te bereiken? Moet de publieke informatie centraal staan in De Digitale Stad?

Lenos De Digitale Stad hanteert de metafoer van de stad. Het is een perfecte samenwerking tussen het bedrijfsleven, overheid en de burgers. Het

tot stand komen van een stad waarin je kunt communiceren en informatie kunt halen is erg belangrijk.

Pijlman (gemeente Groningen) De overheid wil een digitale stad gebruiken om boodschappen aan te bieden. Welke burger bereik je? De doelgroep die men beoogt wordt niet bereikt met deze middelen. Communicatief is dit voor de overheid heel belangrijk.

Walhof (OESO) De OESO geeft de overheid adviezen in deze materie. Zij vindt dat de overheid een gelijkwaardige partner moet zijn die De Digitale Stad mede mogelijk maakt.

De informatie die de overheid te bieden heeft is tamelijk neutraal. De overheid biedt een kanaal met informatie maar heeft tegelijkertijd ook een controlerende taak. De overheid wil zien welke informatie er gevraagd wordt en wie de vrager is. Hierdoor kan een belangenconflict ontstaan. Aan de ene kant de overheid als partner en aan de andere kant als toezichthouder. Volgens de afgevaardigden van de gemeentes, speelt de toezichthoudende functie niet bij de gemeentes. De overheid wil absoluut geen privacy schenden.

DE TWEDE DISCUSSIE

In De Digitale Stad hebben diverse organisaties een plek. De media hebben De Digitale Stad al gevonden. Andere voorbeelden zijn de Kindertelefoon, St. Ondersteuning Roemeense Zorghulp, De Groene Amsterdammer, etc. Wat De Digitale Stad er graag in zou willen hebben zijn organisaties als het arbeidsbureau en het ziekenfonds. Drie punten komen steeds bij dit soort organisaties naar boven, te weten: de onbekendheid van het medium en personele- en financiële beperkingen. Dit werkt remmend op het tot wasdom komen van deze sector in het digitale domein.

VORMT DE TERUGHOUDENDHEID VAN DE MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES OOK EEN PROBLEEM BIJ RIVERLANDS?

De Brouwer De onwetendheid bij het hogere kader binnen een bedrijf is het probleem. De top is moeilijk te overtuigen, omdat men de elektronische ruimte niet kent.

Veltkamp (Spirit Rotterdam) Het Arbeidsbureau Rijnmond zit bij Spirit

in het bestand. Men kan thuis naar een baan zoeken. Spirit heeft een pakket samengesteld dat op het bestaande systeem van het Arbeidsbureau kon worden aangesloten. De betaling doet het Arbeidsbureau zelf en de applicatie maakt Spirit.

Van der Sluis (NIZW) Waarom zou het NIZW als informatie-leverancier in De Digitale Stad gaan? Het NIZW heeft een zeer uitgebreide juridische bibliotheek waar kosten aan verbonden zijn. De vraagstelling in de bibliotheek moet juist zijn, anders kan het zelfs extra werk met zich meebrengen. Waarom betalen voor toegevoegde waarde die voor ons niet interessant is? Wij hebben hier geen belang bij. Wij leveren nu de informatie aan degene voor wie het bedoeld is. De bibliotheek gaat niet in De Digitale Stad omdat het NIZW er voor moet betalen. De Digitale Stad is op deze manier elitair.

Sligte (Universiteit van Amsterdam/ESP) Er wordt te weinig gepraat wordt over het gebruik van Internet. Het nieuwe communiceren kan pas doordringen wanneer het gebruik van het systeem uitgelegd wordt. Instellingen hebben hier geen geld en geen personeel voor. Bij ons doen docenten en leerlingen het zelf. Er zou in De Digitale Stad een onderwijsinstelling gemaakt moeten worden. De vraag is of er voor de informatie-overdracht in deze hoedanigheid, een Digitale Stad nodig is.

De Hoop (Universiteit van Twente) Het ligt voor de hand dat er laagdrempelige cursussen en gebruikerscentra moeten komen.

Oosterhuis (Consumentenbond) stelt dat het een maatschappelijke taak is om het systeem toegankelijk te maken. Anders dreigt De Digitale Stad klein en elitair te blijven.

Le Grand (Landbouwuniversiteit Wageningen) Wanneer er behoefte bestaat aan deze materie dan dient De Digitale Stad dit te regelen. Als ze zelf niet de capaciteit hebben, dan kan het uitbesteed worden.

Van Eijk (NRC Handelsblad) Het zou een oplossing zijn als een softwarebedrijf een goed werkend programma maakt dat voor een klein bedrag te koop is.

Polman (Stichting Antenna) Er zijn teveel combinaties mogelijk. Dat kan niet met één software-pakket opgelost worden. Het is volgens hem een structureel probleem met technologie.

Cramer (Parlementair Documentatie Centrum) Maar de industrie heeft er belang bij om een breed publiek te bereiken. Men zal er alles aan

doen om de juiste apparaten te ontwikkelen. Het Documentatiecentrum zit in De Digitale Stad.

Voor de overheid heeft De Digitale Stad juist een financieel voordeel opgeleverd. Informatie verstrekken kost ons veel geld. Bovendien moesten wij gaan bezuinigen. Nu we in De Digitale Stad zitten zijn wij f 1.000,- per maand kwijt. We kunnen nu meer vragen beantwoorden met minder personeel.

Berman Instellingen die interessante informatie hebben, willen een zo groot mogelijk publiek bereiken. Dat deel moet gratis zijn. Daarentegen hebben commerciële bedrijven er belang bij dat veel mensen naar hun producten komen kijken. Die bedrijven moeten dan betalen.

Het probleem is dat De Digitale Stad door haar subsidieverstrekker gedwongen wordt zich te laten financieren door haar gebruikers. De Digitale Stad moet zich zelf kunnen bedruipen. De drempel wordt ongewenst hoger door de kosten. De vraag rijst of de niet betalende bedrijven er problemen mee zouden hebben om gesponsord te worden.

De Knegt (Bedrijfschap Horeca) In de praktijk vindt sponsoring al plaats. Maar niet iedere organisatie wil zijn onafhankelijkheid verliezen en haar naam gekoppeld zien aan een sponsor.

Le Grand Internet wordt toegankelijk voor de commercie, een reden voor de overheid om de subsidies te stoppen.

Vendrik Waarom is deze manier van informatie-overdracht beter dan de oude manier van informatie-overdracht? Wanneer alle gegevens op een rijtje gezet worden kan men zich gaan afvragen of overgegaan moet worden op deze vorm van overdracht.

Cramer Wanneer een organisatie eenmaal gebruik maakt van dit medium kan geconcludeerd worden - dankzij harde cijfers - dat het publiek meer van de informatie gebruik maakt. Dit is de ervaring van het Parlementair Documentatiecentrum, maar ook van de Belastingdienst. Het werkt kostenbesparend wanneer er veel gebruik van gemaakt wordt.

De Hoop (Universiteit Twente) Welke functie heeft De Digitale Stad in Nederland? Het kan een hulpstuk zijn in de discussie over deze nieuwe vorm van communicatie. De Digitale Stad heeft veel publiciteit gekregen. De vraag is, moeten we de Amsterdamse constructie doorzetten? Voorlopig is Amsterdam de proeftuin.

Eenzijds hebben we de commerciële bedrijven en/of organisaties die kun-

nen en willen betalen, anderzijds organisaties die geen geld hebben of waarvoor De Digitale Stad geen meerwaarde heeft. Het is de taak van De Digitale Stad om zij die financieel belang hebben en zij die geen geld hebben bij elkaar te brengen.

WERK GROEP 6 SPEL REGELS VOOR DIGITALE STEDEN

WERK GROEP 6: SPELREGELS VOOR DIGITALE STEDEN

Voorzitter: Theo Kersten, Bevolkingsregister Amsterdam
Aftrappers: Michaël van Eeden, De Digitale Stad
Marcel Bullinga, Digitale Burgerbeweging DB.NL

DE EERSTE DISCUSSIE

Van Eeden en Bullinga gaan in op de spelregels zoals die staan beschreven in bijlage A van het Handboek Digitale Steden. De deelnemers kunnen reageren.

Van Eeden Een aantal bewoners van De Digitale Stad vindt dat de stad niet een stichting, maar een vereniging zou moeten zijn.

Bullinga Als De Digitale Stad een bedrijf is dat de markt opgaat dan moet je kiezen voor een stichting. Als het gaat om de vertegenwoordiging van de achterban moet je kiezen voor de verenigingsvorm.

Van Eeden De achterban bestaat uit bewoners. Er zijn ook andere inbellers, maar die zijn slechts op bezoek. Ook buitenlanders kunnen bewoner worden.

Kersten Op welke wijze kun je deelnemen aan De Digitale Stad, welke afspraken zijn noodzakelijk?

Van Eeden Iedereen die contact opneemt moet worden ingeschreven. De juiste naam, adres en telefoonnummer moeten worden doorgegeven. De gegevens worden gecontroleerd. Op dit moment is in Amsterdam de toeloop te groot zodat alleen wordt gecontroleerd als er directe problemen zijn. Op dit moment komt het aantal bewoners voor 50% uit Amsterdam en 50% uit de rest van Nederland.

Bullinga Laagdrempeligheid is belangrijk. De toegang (sweg) moet gratis zijn. Als je voor informatie zou willen laten betalen, dan valt te denken aan een opsplitsing van publieke (gemeentelijke of overheids-) informatie die gratis of goedkoop is en commerciële informatie waar je voor moet betalen.

Lubbe In de werkelijkheid heb je wegebelaasting.

Van Eeden In cyberspace worden in de toekomst de wegen misschien ook via belasting betaald.

Kersten Als je dat idee doortrekt, dan komt dat geld in de gemeentepot en de grootste gemeente krijgt dan het meeste geld.

Beke Als je publieke wegen via belasting wilt onderhouden, dan is de ruimte afhankelijk van de financiële bron en is de macht aan de overheid.

Van Eeden Als er een goeie mix is van commercieel en publiek dan hoeft dat niet zo te zijn.

Kersten Als een aspect van laagdrempeligheid het ontbreken van een financiële barrière is, waar komt dan het geld vandaan en wie krijgt dus de macht?

Bullinga De stad moet zelf toegangswegen aanbieden in de vorm van inbelpunten. De essentie van de stad is de inhoud.

Beke Een ander aspect van laagdrempeligheid is de gebruikersvriendelijkheid.

Bullinga De Digitale Stad behoort nu aan een elite die een pc en een modem tot zijn beschikking heeft en daarmee kan omgaan. Vrouwen en ouderen maken er nauwelijks gebruik van.

Veltkamp In Rotterdam nemen ouderen en vrouwen wel deel omdat er met telefoon en tv toegang kan worden verkregen. Spirit is eerst bezig geweest met het opzetten van een systeem voor de burger. Nu zijn we bezig met het informeren van de burger over Internet via interactieve teletekst.

Beijers Wij zijn bezig met het opzetten van een netwerk voor psychiatrische patiënten. Het werken met tv's zou een uitkomst zijn, want zo zijn meer mensen te bereiken die ermee kunnen werken.

Bullinga Wat betreft de discussiegroepen gaat het vooral om communicatie. Via je postbus kun je berichten versturen en krijgen en daarbij is het behoud van privacy en vrijheid van meningsuiting belangrijk.

Van Eeden De Digitale Stad moet niet alleen een informatiedienst zijn maar ook een platform waarbij ieder een eigen huis in een straat kan bouwen.

Bullinga Het is jammer dat de tv niet interactiever is.

Van der Haar Philips is bezig met een experiment waarbij de telefoon aan Internet op tv wordt gekoppeld. Als je naar een bepaalde discussiegroep bent 'gelopen' wordt je daarin opgenomen en kun je per telefoon discussiëren.

Het Handboek Digitale Steden lijkt initiatieven als deze uit te sluiten als vorm van een digitale stad.

Van Eeden De spelregels zijn opgesteld voor De Digitale Stad van Amsterdam.

Kersten Een functie-eis voor een digitale stad is dat het een platform moet zijn.

Beijers Zijn er spelregels bij tv?

Veltkamp Nee. Verder loopt de informatie via de toetsenborden.

Voor interactieve teletekst wordt het telefoontarief betaald. Er zijn experimenten gaande met tweewegverkeer dat gratis is. Deze projecten zijn kortlopend. Er moeten structureel financiering komen waarbij duidelijk wordt wie wat mag en wat wel of niet gratis is.

Kabel is altijd open en voorlopig gratis in tegenstelling tot de telefoonlijn. Concurrentiestrijd tussen de PTT en de kabel zou voor de consument een gunstig effect kunnen hebben.

Van Eeden Wat doen we met regelgeving als het gaat om vrijheid van meningsuiting? Met name vrouwen worden regelmatig lastig gevallen. Kies je er als digitale stad voor om je nergens mee te bemoeien, of verbied je bepaalde scheldwoorden of stel je zones in...?

Vermeulen Laat het een zelfregulerend mechanisme zijn, waarin een systeembeheerder in extreme situaties kan ingrijpen. Eventueel kun je een systeembeheerder afsturen op iemand die zich misdraagt.

Van Eeden Bij een serieuze bedreiging moet je naar de politie gaan. Op dit moment is het zo dat de politie geen oplossing heeft voor dit soort gevallen.

Euwens De bewijsvoering bij computermisdaad is ingewikkeld.

Bullinga Gebruikers kunnen zich zelf wapenen. Zo kun je ongewenste berichten je via een kill file uitsluiten.

Steen Bewoners die worden afgesloten kunnen via een valse identiteit weer binnenkomen.

Van Eeden Er bestaat een idee om een ombudsman aan te stellen. Om de kosten te drukken zou deze vanuit alle digitale steden gezamenlijk moet worden aangesteld.

Vermeulen Het beste is om eerst te proberen het probleem op te lossen door het aanspreken van de lastpak. Ten gevolge van de anonimiteit van de computer is de drempel voor misbruik laag. Het identificeren van een lastige bewoner en direct contact per telefoon of brief zorgt vaak dat de schrik er goed inkomt door het verdwijnen van de anonimiteit.

Van Eeden Wetten laten opstellen door systeembeheerders is een slecht

idee. De maatschappij heeft al regels. Nieuwe digitale stad-regels zijn niet nodig. Voorlopig trekt bij misbruik in De Digitale Stad Amsterdam de systeembeheerder geruisloos de stekker eruit.

Beke Als de beheerder als rechter optreedt is hij een bestuurder, en hier komen we weer op het punt van de keuze voor een stichting of een vereniging.

Van Eeden De Digitale Stad Amsterdam is geen democratie maar stimuleert democratische processen. Het financiële en het technische beheer moet niet via de bewoners lopen.

Bullinga Maar hoe zit het dan met de vertegenwoordiging van de bewoners?

Beke Interessant is welke mogelijkheden zich tussen de stichtings- en de verenigingsvorm bevinden.

Kersten Op de vraag of De Digitale Stad regels moet stellen aan de omgangsvormen van de bewoners luidt volgens sommigen aanwezigen het antwoord nee: alleen faciliteiten bieden en verder geldt de Nederlandse wetgeving. Anderen zeggen ja: lastige bewoners met behulp van confrontatietechnieken waarschuwen, helpt dat niet dan uitsluiten uit het systeem.

Moet een systeembeheerder ingrijpen bij zaken als reclameflitsen die je nauwelijks ziet maar die een uitwerking hebben op het onbewuste van de bewoner?

Vermeulen Dat is vooral een ethische kwestie.

Van Eeden Als bijvoorbeeld de CD een kamer in De Digitale Stad wil, dan moet De Digitale Stad dit toestaan. Als een systeembeheerder daar op persoonlijke titel niet aan mee wil werken dan is dat zijn of haar verantwoordelijkheid.

Kersten Of stel dat de regels van de Nederlandse wetgeving gelden. Moet De Digitale Stad de politie dan toestaan om in het systeem te Recherchen?

Van Eeden In principe wel. Maar het is een theoretische kwestie die de komende jaren nog niet aan de orde is. Wat je nu kunt doen is reguleren. In de digitale metro, een onderdeel van De Digitale Stad, hebben we eigen regels. Bij overtreding wordt de toegang tot dat gedeelte van de stad ontzegd. Dit is vergelijkbaar met een buurthuis waar een portier de boel in de gaten houdt.

In de Verenigde Staten geldt voor het Freenet de Amerikaanse wetgeving (Handboek Digitale Steden, p. 83-84).

Van Eeden In Amerika is de systeembeheerder aanspreekbaar op de boodschappen van de bewoners.

Kersten Je moet daarbij wel in het achterhoofd houden dat een systeembeheerder kan worden aangeklaagd wegens 'gelegenheid geven'. Het punt is hier wat de verhouding maatschappij - digitale stad is.

Van Reijssen De PTT is ook niet verantwoordelijk voor post en telefoon-gesprekken van de klanten.

Kersten Het gaat erom of de verspreider voorkennis heeft of via zijn medium strafbare feiten worden gepleegd.

Van der Haar Hierbij kun je denken aan bulletin boards.

Steens De beheerder of het bestuur zijn in de praktijk verantwoordelijk voor het gedrag van bewoners.

Van Eeden We moeten de mensen beter informeren. Als de kennis over DDS groter is zal het misbruik afnemen. In plaats van een elite moet er een gemêleerd gezelschap in de stad aanwezig zijn.

Kersten Dus voor De Digitale Stad moeten de regels van de gewone stad gelden, alleen voldoet de wet nog niet. In de huidige situatie moet de beheerder ingrijpen. De misbruiker moet uit de anonimiteit worden gehaald. De ombudsman zou een goede bijdrage kunnen leveren.

Eeuwens Mag je censuur toepassen als je er als systeembeheerder achterkomt dat iemand plannen heeft om De Digitale Stad te wissen?

Van Eeden Er bestaat een regel dat als degene die het functioneren van het systeem in gevaar brengt, de toegang kan worden ontzegd.

Kersten In het stadium waarin De Digitale Stad nu verkeert kan de systeembeheerder ingrijpen. Als het de spuigaten gaat uitlopen zal dat overheidsregulatie tot gevolg hebben, wat de de vrijheid van de beheerder beperkt. De uitersten van vrijheid en overheidsingrijpen zullen elkaar regelmatig raken.

Bullinga Wat betreft de informatie-aanbieders kun je denken aan een commerciële tak die werkt met eigen mensen en een publieke tak die steun krijgt van De Digitale Stad.

Van Eeden In Amsterdam bestaat een scheiding van facilitaire bedrijven voor commercie en een publieke ruimte in De Digitale Stad.

Lubbe Maar waar ligt de grens tussen commercie en publiek?

Van Eeden Dat gaat spelen als de startsubsidies voor de digitale steden aflopen.

Bullinga Je hebt kans dat de non-profit sector en de burger in de verdrukking komen en de commercie belangrijker wordt.

Van Eeden Er moeten afwegingen worden gemaakt waarbij de laagdrempeligheid in de vorm van geringe kosten en gebruikersvriendelijkheid in het achterhoofd moet worden gehouden.

Lubbe Het is nog maar de vraag of de commercie wel zo staat te springen.

Bullinga Je kunt het ook pragmatisch aanpakken. IBM betaalt bijvoorbeeld mee aan de overhead voor de non-profitsector.

Lubbe Als je niet goed definieert wat commercieel en wat niet-commercieel is kom je op een hellend vlak. De kern van het probleem is hoe je als digitale stad financieel onafhankelijk blijft.

DE TWEDE DISCUSSIE

Van Eeden De spelregels in het Handboek Digitale Steden zijn toegespitst op De Digitale Stad Amsterdam. De vragen voor deze sessie zijn: hoe gaan wij om met vrijheid van meningsuiting en de excessen, en welke rol kan de commercie spelen binnen een digitale stad?

Bullinga Aan de ene kant staat de publieke tak (non-profit organisaties, burgers, overheid) die gratis toegankelijk is, en aan de andere kant de commercie die wel betaalt. Hoe gaan wij verder na de opheffing van subsidies. Kan de commercie onze kosten dekken of moeten voor de burgers de prijzen omhoog?

Van Eeden De Digitale Stad moet een afspiegeling van de maatschappij zijn dus ook bedrijven vallen onder de doelstelling. De Digitale Stad is een gastheer om op Internet te komen.

Goede De overheid zou voorlichtingsgeld kunnen besteden in een digitale stad, zij is dan niet langer subsidiegever.

Meilof Dus de overheid wordt klant.

Bullinga Helaas is de overheid niet overtuigd van het algemeen nut van digitale steden. Het zou mooi zijn als de commerciële instellingen zouden meebetalen aan de overhead voor de burger.

Kersten Een digitale stad moet een samenleving zijn waar iedereen binnen kan komen. Hij moet financieel laagdrempelig zijn, gebruikersvriendelijk en veel informatie bieden.

delijk en veel informatie bieden.

Van Eeden In de stad wordt de publieke ruimte door de overheid betaald.

Zwart Die ruimte is gratis omdat wat eromheen staat wordt verkocht.

Bullinga Als de overheid financieel bijdraagt hoeft dat niet te betekenen dat zij de boel gaan runnen.

Van Eeden Als je subsidie krijgt worden er eisen gesteld, dat geldt ook als bijvoorbeeld een computerfabrikant financieel bijdraagt.

Knoppers Er moeten ook regels worden geformuleerd voor de indeling van de ruimte, maar wie stelt die op?

Van Eeden Wij zijn niet voor inspraak, maar we willen een situatie als bij een krant.

Knoppers Maar wie is dan de hoofdredacteur?

Kersten De Digitale Stad is ook interactie, en er bestaat angst voor manipulatie. Hoe houd je de informatie die de consument inbrengt in de gaten?

Bullinga In Amerika is de overheid bepalend met strikte regels.

Van Delft Bij afkeuring van een mening van een bewoner kun je kiezen of voor een juridische procedure, of voor afsluiten, of uitgaan van vrijheid van meningsuiting. Hier moet over worden gediscussieerd. Bij De Digitale Stad gaan we uit van zelfregulering: de organisatie kan iemand de toegang ontzeggen en de bewoners kunnen deze beslissing via een referendum herroepen.

Van Eeden Het gaat niet om de inhoud van de boodschap maar om de vraag of het systeem eventueel in gevaar wordt gebracht.

Hoeyer ga je met het opzetten van een eigen rechtssysteem voor een digitale stad?

Meester De mate van belediging per computer is vergelijkbaar met belediging in het dagelijks leven.

Knaap De wetten zijn er al, dus dit is een non-discussie.

Kersten Deze discussie is nodig omdat de wetten niet toereikend zijn.

Van Eeden De vraag is hoe je je als digitale stad - een nieuw medium - opstelt.

Bullinga Met de nieuwe informatietechnologie kan de overheid alles controleren.

Meilof Waarom wordt er eigenlijk gestemd over nieuwe discussiethema's in De Digitale Stad?

Van Eeden Om wildgroei te voorkomen. Je kunt altijd via je eigen postbus met iedereen over welk onderwerp dan ook discussiëren, maar discussiegroepen moeten speciaal worden aangemaakt.

Van Delft De Digitale Stad bepaalt de infrastructuur. Iedere informatie-aanbieder heeft in zijn gebouw zijn eigen inhoud, daar heeft De Digitale Stad niets mee te maken. Als er een thema is dat interessant kan zijn voor de hele digitale stad, dan wordt er gestemd.

Kersten De vraag blijft: Wie bepaalt de regels? Zowel de ethische als de praktische die samenhangen met de doelstelling.

Borgers Het bestuur komt met voorstellen waarop de bewoners en de commerciële aanbieders reageren.

Kersten Dan kiest de samenleving dus de regels.

Huntink De kracht van het concept van De Digitale Stad moet behouden blijven en tegelijkertijd moet de commercie worden lekker gemaakt.

Knaap Als De Digitale Stad zich niet verbreedt, komt De Digitale Stad in een vergelijkbare positie als die van de VPRO terecht.

Kersten We willen een platform voor communicatie tussen individuen. Er is een inkomstenbron nodig en daarvoor kloppen we aan bij de commercie. De Digitale Stad is een ideëel produkt en die ideële grondslag bepaalt de houding ten opzichte van de commercie.

Meester De Digitale Stad is net zo kleurig als er bewoners zijn. Dat is interessanter voor de commercie dan een commercieel station.

Driessen Hoe ga je om met het exclusiviteitsprincipe dat een commerciële partij kan eisen?

Borgers Als er verder geen invloed is op de inhoud dan is dat geen probleem.

Bullinga Maar dat is strijdig met het diversiteitsbeginsel.

Van Eeden Sponsors stellen zulke eisen niet.

Knaap De commercie weet heel goed wanneer ze te nadrukkelijk aanwezig is en storend gaat werken.

Van Eeden De meeste bewoners willen wel reclame zolang De Digitale Stad gratis blijft, en het niet te storend wordt.

Kersten Hoe staan de aanwezigen tegenover het verbieden van informatie over het opblazen van het systeem?

Van Eeden Bij verbod wordt deze informatie ondergronds verspreid en weet je niet wat er gaande is.

Bullinga Je zult nooit volledig greep op de informatie kunnen krijgen.

Steins-Bisschop De bestaande regelgeving is wat dat betreft in orde.

Kersten Als we via De Digitale Stad mensen bijvoorbeeld paspoorten willen laten aanvragen, dan worden er eisen gesteld aan de bescherming van de persoonsgegevens.

Van Eeden Die bescherming zou dan voor een bepaald gedeelte in De Digitale Stad gelden.

Bullinga De verificatiesoftware is in ontwikkeling.

Kersten Teleshopping is voor de dienstverlening, de overheid, de belastingdienst en de burger interessant. Welke praktische compromissen maak je als DDS in verband met verificatie?

Borgers Hoe bepaal je tarieven?

Van Eeden Kosten en overhead worden via een verdeelsleutel berekend.

Van Delft Er zijn tarieven voor kale huur, zonder De Digitale Stad ondersteuning; er zijn tarieven voor vormgeving van informatie en daarbij zijn er gereduceerde tarieven voor non-profitinstellingen.

Meilof Waar plaats je de commerciële instellingen in de stad?

Van Eeden Er zullen pleinen komen met daaromheen een concentratie van gebouwen die wat thema betreft overeen komen. Dus kunst/cultuur-gebouwen zowel in de publieke als de commerciële sfeer. Er ontstaat echter een probleem waarvoor nog geen oplossing is als zo'n plein vol is.

Meilof Wat doe je met kleine organisaties die hun eigen sponsor meenemen?

Van Eeden Daar hebben we nog geen oplossing voor.

Van Delft Een belangrijke voorwaarde is dat het herkenbaar is als het om commerciële informatie gaat. Ook kost het tijd en dus geld als je eerst door commerciële boodschappen heen moet. Daar zullen klachten over komen. Maar ook hier gaat De Digitale Stad uit van een zelfregulerend proces.

Voswinkel In Utrecht werken we met een bestemmingsplan, ofwel redactiestatuut.

Van Eeden Dat idee leeft ook in Amsterdam.

Bullinga Als je de mogelijkheid biedt om bewoners te laten kiezen tussen de stad met of zonder reclame, zullen de commerciële minder geïnteresseerd zijn.

Van Delft Wat te denken van retour afzender?

Knaap Als je De Digitale Stad interessant wilt houden wat doe je dan met saai geformuleerde informatie van bijvoorbeeld de overheid?

Bullinga Dat lijkt me eerder een probleem voor de overheid.

Van Eeden Het bewerken van aangeleverde informatie kan een bron van inkomsten voor De Digitale Stad zijn.

Bullinga Er moet wel een duidelijk onderscheid zijn tussen dat soort commerciële activiteiten en het besturen van een digitale stad.